

DE LANDEIGENAAR

Marije Klever, voorzitter van BoerenNatuur:

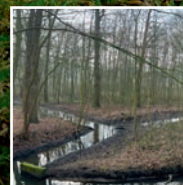
**“LATEN ZIEN DAT WE
RESULTATEN BOEKEN
ZONDER VERPLICHTINGEN”**

Wankel evenwicht
tussen vraag en aanbod
biologische landbouw

Flexibeler pachtstelsel
noodzaak voor transitie
landelijk gebied

Tool geeft eigenaar
van landgoed inzicht
in klimaatrisico's

DRIEKLOMP

MAKELAARS EN RENTMEESTERS

SPECIALISTEN IN HET BUITENGEBIED
BEMIDDELING BIJ AAN- EN VERKOOP & TAXATIES

Voorthuizen - Nunspeet - Zeist - Oosterbeek - Laren (NH) - Gorssel - info@drieklomp.nl - www.drieklomp.nl

Frisian Motors,
rechargeable and unstoppable

Scan en ontdek
Leffert FM-100 4x4

Neem gerust contact met ons op!

FRISIAN MOTORS BV
Leidijk 1b
9243 WH Bakkeveen - Nederland

+31 (0)512 767100
info@frisianmotors.com
www.frisianmotors.com

- Standaard geleverd op kenteken met wegtoelating
- Maatwerk toepassingen om zo efficiënt mogelijk te werken.
- Trendsetter in 100% elektrisch aangedreven werk- en voertuigen
- Offerte op maat ontvangen zonder verplichtingen

De FPG is volop in beweging

Terwijl ik dit voorwoord schrijf, werp ik een blik naar buiten en zie dat de winter langzaam plaatsmaakt voor de lente. De eerste struiken lopen uit, narcissen en sneeuwkllokjes kleuren het landschap – een prachtig gezicht dat elk jaar weer symbool staat voor een frisse start. Ook binnen de FPG is er volop beweging. We zijn hard aan de slag met de voorbereidingen voor een belangrijke transitie, waarover u tijdens de vorige Algemene Ledenvergadering (ALV) uitgebreid bent geïnformeerd.

Op 14 april organiseren we nog extra een besloten ALV, waarin we onze plannen verder toelichten. Tijdens die bijeenkomst vragen we tevens uw goedkeuring om de volgende stappen te zetten richting uitvoering en verdere uitwerking. Daarnaast hopen we die dag een aantal nieuwe bestuursleden te kunnen voordragen, zodat ons bestuur weer compleet is en we samen voortvarend verder kunnen.

Heeft u zelf interesse in een bestuursfunctie, of kent u iemand die goed zou passen binnen ons bestuur? Laat het ons vooral weten! Meer daarover op pagina 37.

Nieuwe bestuurders waterschappen

Verder kijken we in dit nummer van De Landeigenaar alvast vooruit naar maart volgend jaar, wanneer een nieuwe bestuursperiode bij de waterschappen van start gaat. De zetels van de geborgde partij Natuurterreinen moeten opnieuw worden ingevuld. Uit eigen ervaring kan ik zeggen dat dit een bijzonder boeiende en waardevolle rol is. Uw praktische kennis en ervaring zijn van grote

betekenis binnen het algemeen bestuur.

Ook vindt u in dit nummer diverse actuele onderwerpen waar de FPG zich met overtuiging voor inzet; onder andere agrarisch natuurbeheer, pacht en biologische landbouw komen uitgebreid aan bod.

CAO Bos en Natuur

Tot slot wil ik graag nog even de aandacht vestigen op werkgevers die medewerkers in dienst hebben onder de CAO Bos en Natuur. De onderhandelingen zijn weer gestart, en de FPG vertegenwoordigt de werkgevers in deze gesprekken. Het blijft een uitdaging om de balans te vinden tussen aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden en beheersbare kosten. We zullen u geregeld informeren over de voortgang, maar uw inbreng blijft van harte welkom.

Bibian van Rijkevorsel,
voorzitter FPG a.i.

Colofon

De Landeigenaar is een uitgave van Uitgeverij De Landeigenaar B.V. en verschijnt vier maal per jaar. Vakblad De Landeigenaar is tevens verenigingsorgaan van de Federatie Particulier Grondbezit. Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.

Contact

Uitgeverij De Landeigenaar B.V.
Horapark, Bennekomseweg 43
6717 LL Ede
T 0318-578552
E landeigenaar@grondbezit.nl

Redactie

Gerbrand van 't Klooster, hoofdredacteur
Ing. Peter van Houweling, eindredacteur
Christianne Brand BASc
Mr. Johannes ten Cate
Jacomien Voorhorst
Mr. Frederik Evelein
Mr. Jeroen baron van Wassenaer
Dr. Jop Woltjer

Vormgeving

Dock35 Media B.V.

Advertenties

Frank Roosenbeek, Dock35 Media B.V.
Postbus 68, 7000 AB Doetinchem
T 0314 – 35 58 30
frank@dock35media.nl

Abonnementen

Los abonnement (incl. gratis digitaal abonnement) € 54,50
Digitaal abonnement € 43,50
Studentenabonnement (incl. gratis digitaal abonnement) € 30,-
Studenten digitaal abonnement € 24,-
Losse nummers € 15,-
Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tenminste vier weken voor het aflopen van de abonnementsperiode:
E abodl@grondbezit.nl

“Laten zien dat we resultaten boeken zónder opgelegde verplichtingen”

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer heeft te maken met stevige veranderingen. Er wordt meer geld voor het ANLb vrijgemaakt, en bepaalde opgaven en gebieden zullen meer prioriteit krijgen. “En de agrarische collectieven die het uitvoeren, zullen doorontwikkelen”, aldus Marije Klever, voorzitter van BoerenNatuur. Een gesprek over de toekomst van het agrarisch natuurbeheer.

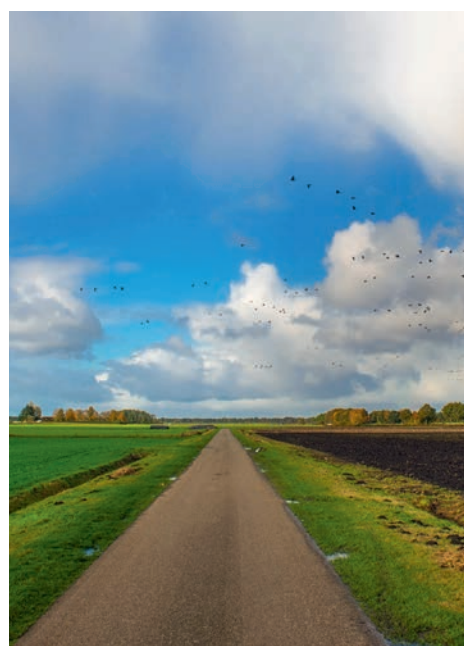
6

Wankel evenwicht tussen vraag en aanbod biologische landbouw

De biologische landbouw draagt positief bij aan de natuur, via forse stikstofreductie, betere waterkwaliteit en gezonde bodems. De sector groeit echter een beetje met horten en stoten. Voorzitter Pipi Smits van Oyen van Biohuis is daarom blij dat het nieuwe kabinet wil investeren in de sector.

12

Flexibeler pachtstelsel noodzaak voor transitie landelijk gebied

De pachtherziening van voormalig staatssecretaris Rummenie van LVVN mist de visie dat pacht in de eerste plaats een dragend instrument is voor de inrichting en transitie van het landelijk gebied, vindt de FPG. Pacht is immers veel meer dan een financieringsinstrument voor de landbouw. De FPG mist in de voorstellen samenhang tussen de pachtvormen en perspectief op een evenwichtige pachtnormering.

15

Tool geeft landgoedeigenaar inzicht in klimaatrisico's

Klimaatverandering geeft risico's voor het beheer van erfgoed. Het vaker voorkomen van droogte en extreme vernatting leidt tot groeiende zorgen bij landgoedeigenaren. De QuickScan klimaatrobuust landgoed is een hulpmiddel om de risico's in beeld te brengen.

18

Bottom-up input voor een succesvol gebiedsproces

Het platteland in en rond Natura 2000-gebieden staat voor een grote transitie om aan de natuurdoelen te kunnen voldoen. Maar hoe is te voorkomen dat dit top-down gebeurt? Op initiatief van de FPG vindt op de Brabantse Wal een project plaats dat bottom-up werkt en concrete oplossingen kan bieden voor gebiedsopgaven, waarbij eigenaren, boeren en andere stakeholders samen keuzes maken voor een succesvolle gebiedstransitie.

22

Verder in dit nummer

11

Natuur

Gezocht: de stem van de natuur in het waterschap
Joyce Penninkhof BSc

25

Europa

Nederland als testcase voor Europa
Dr. Jurgen Tack

26

Landbouwexport groeit, maar import stijgt sneller
Dr. Jop Woltjer

29

Vruchtbare initiatieven

Hoe fabrikantenzoon natuur ontwikkelt
Drs. Hans Kamerbeek

30

Samenloop BOR en NSW bij landgoederen
Mr. Frederik Evelein

32

Pachtjurisprudentie

Voortzetting gebruik na einde termijn erfpacht
Mr. Els Harbers

33

Agrarische grondmarkt

Sterke kwartaalstijging van de grondprijs, vooral door grasland
Dr. Jop Woltjer en dr. Hatem Chouchane

35

Actief in de provincie

"Herstructurering FPG versterkt impact GPG voor Gelderland"
Christianne Brand

36

Lobby & Vereniging

Christianne Brand

38

Jong

JPG in de winter

“Laten zien dat we resultaten kunnen boeken **zónder opgelegde verplichtingen**”

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer heeft te maken met stevige veranderingen. Er wordt meer geld voor het ANLb vrijgemaakt en bepaalde opgaven en gebieden zullen meer prioriteit krijgen. “En de agrarische collectieven die het uitvoeren, zullen doorontwikkelen”, aldus Marije Klever, voorzitter van BoerenNatuur. Een gesprek over de toekomst van het agrarisch natuurbeheer.

Jacomien Voorhorst,
redacteur
De Landeigenaar

“Ik ben blij dat het nieuwe kabinet vaart maakt en koers wil houden met het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)”, stelt ze opgelucht. “Maar”, zo waarschuwt ze ook: “De nadere uitwerking is nog niet helder. Hoe verder we naar de toekomst kijken, hoe onduidelijker het wordt. We moeten de vinger aan de pols houden.” BoerenNatuur is de koepel van de agrarische collectieven die de spil vormen tussen individuele boeren en andere agrarische grondbezitters die beheer uitvoeren in het kader van de subsidieregeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Het vorige kabinet-Schoof verhoogde het budget voor agrarisch natuurbeheer van 120 miljoen euro per jaar met 500 miljoen euro. Fors meer geld. Het kabinet-Jetten zet die lijn voort, maar nog onduidelijk is welk deel van al die miljoenen wordt besteed via het ANLb. Volgens Klever is een deel van dat geld ook bestemd voor onder andere gebiedsspecifieke maatregelen en zaken als afwaardering van grond.

Op zoek naar nieuwe deelnemers

Hoeveel geld is er straks beschikbaar voor het agrarisch natuur en landschapsbeheer?

“In de vorige kabinetsperiode was er sprake van circa 293 miljoen euro vanaf 2030, specifiek voor het ANLb. We weten nog niet precies wat het nieuwe kabinet ervoor uittrekt, maar ik ga er gemakshalve vanuit dat het in ieder geval niet minder wordt. Dat geld kunnen we de komende jaren nog niet direct ieder jaar wegzetten. Dat moeten we opbouwen en dat kost tijd. Onze kracht is dat we samen met de

boeren kijken welk beheer waar het beste past, zowel binnen de bedrijfsvoering als ecologisch gezien. Die puzzel goed leggen kost tijd. Er komt meer ruimte voor nieuwe deelnemers, maar die moeten de kans krijgen om stap voor stap kennis te maken met het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. In 2026 gaan we eerst op zoek naar nieuwe deelnemers, maar ook kijken we bijvoorbeeld naar de aanleg van nieuwe landschapselementen. Er moet namelijk wel iets te beheren zijn, dus we zetten fors in op de aanleg van kruidenrijke randen, heggen, hagen, poelen en dergelijke. Ook is nog niet duidelijk hoe we in de toekomst het geld gaan verdelen en wat voor soort pakketten we gaan ontwikkelen. Dit jaar is de manier van werken voorlopig nog hetzelfde als voorgaande jaren. De

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is een subsidiestelsel dat sinds 2016 met beheermaatregelen leefgebieden creëert voor doelsoorten zoals vogels, amfibieën, insecten en zoogdieren.

In 2024 deden meer dan 12.000 eigenaren en gebruikers van agrarische grond vrijwillig mee aan het ANLb. Samen voerden zij beheermaatregelen uit op ruim 120.000 hectare. Daarmee dragen ze bij aan klimaat- en waterdoelen.

Het ANLb-stelsel wordt ingezet als onderdeel van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van de EU. De regeling wordt gefinancierd door de EU, met cofinanciering vanuit met name de provincies. Ook waterschappen dragen in beperkte mate bij aan het budget.

“Beheer moet voldoende omvang, intensiteit en clustering hebben”

collectieven werken zoals ze altijd gewerkt hebben, de verdeling over de provincies blijft nog een jaar zo.”

Wat gaat er volgend jaar veranderen?

“Vanaf 2027 zou bij de plannen van het vorige kabinet het geld voor het ANLb niet via de gebruikelijke verdeelsleutel worden weggezet, maar gaan Rijk en provincies naar verwachting meer gebiedsspecifiek prioriteren. Ik denk dat dit bij het nieuwe kabinet zo blijft. Maar dat is best lastig voor de collectieven. Die snappen wel dat dat nodig is gelet op de opgaven, maar het geeft ook veel onzekerheid en onduidelijkheid over wat er in de toekomst in hun werkgebied mogelijk is.”

Waar liggen de nieuwe opgaven?

“Waarschijnlijk bij de overgangsgebieden. Dat zijn de zones rondom de Natura 2000-gebieden. Prioriteit ligt er ook bij de bescherming van weide- en akkervogels en bij de veenweidegebieden.

De provincies geven uiteindelijk de kaders aan. Een complicerende factor is dat provincies en Rijk niet altijd gelijk oplopen. Ik hoop en verwacht dat we als BoerenNatuur kunnen helpen om dat proces vlot te trekken. Wij weten als geen ander waar de potentie qua beheer ligt, namelijk daar waar de boeren en andere grondbezitters zitten die mee willen en kunnen doen. Daar kun je op inspelen en op die manier krijg je een proces van onderop.

Sommige collectieven werken op deze manier al goed samen met de provincie, maar uiteindelijk

heeft het Rijk een heel bepalende rol. Het geld voor de uitbreiding is immers landelijk geld.”

ANLb remt de achteruitgang

Werkt agrarisch natuurbeheer? Er is namelijk ook kritiek.

“Op regionaal en lokaal niveau worden er successen geboekt, maar de ecologische evaluatie van het ANLb laat zien dat op landelijk niveau de achteruitgang van veel soorten niet is stopgezet. Wel remt het ANLb die achteruitgang. De evaluatie maakt duidelijk dat beheer voldoende omvang, intensiteit en clustering moet hebben.

Momenteel vindt agrarisch natuurbeheer plaats op slechts circa 6 procent van het landbouwareaal en dat is gewoon veel te weinig. Het is logisch dat je daarmee niet de hele biodiversiteitsachteruitgang kunt stoppen. Er moet meer gebeuren en dat kost publiek geld, of je het nu met of zonder boeren doet. Maar het mooie van samen met de boer is dat versterking van de natuur, voedselproductie en het voortbestaan van familiebedrijven dan hand in hand gaan. Daar gaan wij voor.”

Energieke sfeer

Marije Klever is daarom trots op BoerenNatuur en de collectieven. Er heerst binnen de burelen volgens haar een positieve, energieke sfeer rond het agrarisch natuurbeheer: “Wij zijn opgericht om boeren de keuze en mogelijkheid te geven om natuurinclusief te werken. We zijn trots, hebben er zin in en zien dat agrarisch natuurbeheer werkt op landschapsniveau, ondanks de onzekerheden.”

*Marije Klever,
voorzitter van
BoerenNatuur, de
koepelorganisatie voor
agrarisch natuur- en
landschapsbeheer.
Foto's: Pim Mul*

“Mijn grootste zorg is de oproep vanuit Brussel om natuurbeheer meer dwingend vast te leggen”

Ook het draagvlak onder boeren en andere organisaties zoals de terreinbeherende organisaties wordt groter, al zijn er volgens Klever lokaal weleens wijvingen. Bijvoorbeeld in weidevogelgebieden. Dan zijn er soms andere inzichten. “Natuurbeheer blijft mensenwerk, ook lokaal. Maar het lukt steeds beter om elkaar te versterken.”

Wat kan en moet er beter?

“De vergoedingen die we nu betalen, zijn eigenlijk te laag en de laatste jaren onvoldoende aangepast. Dat besef is wel ingedaald. Wij zien wel ruimte voor meer en willen ons daarvoor inzetten. Maar een sterke verhoging is lastig in verband met de staatssteunregels. Die moeten wat ons betreft herzien worden om groenblauwe diensten daadwerkelijk te kunnen belonen.

We willen ook dat er langduriger afspraken met deelnemers gemaakt kunnen worden waar dat zinnig is. Bijvoorbeeld voor het onderhoud van het landschap. Ook voor sommige andere pakketten is dat heel wenselijk. Voor vogelbeheer is dat niet altijd logisch, omdat flexibiliteit en maatwerk nodig zijn. Biotopen veranderen snel en daardoor ook de vogelstand. Soms is het ecologisch gezien logischer om pakketten tussentijds aan te passen of te verleggen.”

Is agrarisch natuurbeheer voor iedere grondbezitter aantrekkelijk?

“Uit onderzoek van de WUR blijkt dat bedrijven die tot circa 20 procent hun agrarische grond in het agrarisch natuurbeheer hebben, daarmee goed uit de voeten kunnen. Het is dan goed inpasbaar in de hele bedrijfsvoering. Meer wordt lastiger, want dan gaan boeren er financieel op achteruit en dat kan flink oplopen. Gemiddeld hebben boeren tussen de

5 en 20 procent natuurbeheer. Tussen de 20 en 60 procent komt minder voor en bij meer dan 60 procent staat je bedrijf meer ten dienste van natuurbeheer dan van voedselproductie. Zulke bedrijven zijn er wel, maar niet veel.”

Samenhang per gebied

“Hectares en percentages zeggen overigens niet alles. Wil je grutto's op je land, dan moet je meer dan 40 procent in beheer hebben; en vooral ook voldoende zwaar beheer met genoeg samenhang op gebiedsniveau, anders werkt het niet. Juist grondeigenaren die niet afhankelijk zijn van inkomsten uit voedselproductie kunnen daar een rol in spelen. Zij kunnen het zware beheer doen, zodat boeren met lichter beheer kunnen blijven boeren. Zo vorm je op het gebied van weidevogelbeheer samen een mozaïek.

Het gebeurt ook elders al in de praktijk. Ik zag laatst een mooi voorbeeld. Een particuliere grondeigenaar legde een grote poel aan met zwaar agrarisch natuurbeheer. De boeren met grond daaromheen pasten hun beheer ook aan, zij het in lichtere vorm. Maar het sloot er mooi bij aan. Op die manier kun je samen de doelen op gebiedsniveau bereiken.”

Wat betekenen de extra middelen voor collectieven?

“Die moeten doorontwikkelen en een professionaliseringsslag maken. Kijken wat nodig is om de groei te faciliteren. Ze krijgen daarbij financiële ondersteuning vanuit het Rijk. Elk collectief kijkt wat er nodig is om klaar te zijn voor de stappen die eraan komen, dat zijn verschillende zaken. Zo zijn er collectieven die hun werkorganisatie of bestuur anders inrichten. Ook zijn er collectieven die gaan fuseren om alles beter behapbaar te maken.

We hebben als collectieven een kleine overhead, rond de 18 procent. Dat is een stuk lager dan toen de overheid nog zelf aan het roer stond om individuele afspraken te maken met boeren over de uitvoering van agrarisch natuurbeheer. Toen lag dat op zo'n 40 procent. We proberen dat klein te houden, maar er komen ook extra taken bij, bijvoorbeeld meer monitoring. Als collectieven willen we heel graag voortvarend aan de slag met de uitbreiding, maar het wordt wel spannend als de budgetten per regio gaan verschillen.

We denken daarom ook na over financiering van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer door het bedrijfsleven. Bedrijven die willen vergroenen en dat via de collectieven doen; zij kunnen investeren in collectieven die minder budget krijgen.”

Wat is uw belangrijkste boodschap voor de nieuwe minister?

“Mijn grootste zorg zit hem in de oproep vanuit Brussel om natuurbeheer meer dwingend vast te leggen. Goede intenties en mooie plannen zijn niet langer genoeg. Nederland heeft te vaak en te lang,

BoerenNatuur bundelt ANLb-collectieven

BoerenNatuur is de landelijke koepel van de 39 agrarische collectieven die verantwoordelijk zijn voor het ANLb in hun regio. De collectieven werken samen met grondeigenaren en -gebruikers om in de regio op elkaar afgestemde ANLb-maatregelen uit te voeren. Meer dan 600 medewerkers en bestuurders zetten zich in om in de beheerde gebieden meer biodiversiteit in het agrarisch landschap terug te brengen. Zij hebben de kennis van het gebied, de soorten, de deelnemers, de agrarische sector en het beleid. Deelnemers zijn vooral boeren, maar het kunnen ook andere agrarische grondgebruikers zijn.

Klever: "Onze kracht is dat we samen met de boeren kijken welk beheer waar het beste past, zowel binnen de bedrijfsvoering als ecologisch gezien."

en niet alleen op het dossier natuur, beweerd aan de slag te gaan met opgaven zonder echt resultaten te boeken. Dat werkt ons nu tegen. Brussel wil garanties: minder vrijwilligheid en meer verplichtingen. Dat willen wij juist voorkomen, want als agrarisch natuurbeheer verplicht zou worden, gaat dat ten koste van het draagvlak.

Paradox

Wij zijn ervan overtuigd dat vrijwillig, maar niet vrijblijvend, agrarisch natuurbeheer een belangrijk onderdeel is van de oplossing, mits de overheid de juiste randvoorwaarden creëert om het ANLb maximaal in te kunnen zetten, zoals concurrerende vergoedingen, langjarige contracten en voldoende ondersteunend beleid, zoals op het vlak van waterbeheer en predatie."

Waarom?

"Wij denken dat het meer dwingend vastleggen van agrarisch natuur- en landschapsbeheer uiteindelijk een averechts effect zal hebben. Ik noem dat de 'agrarisch natuurbeheer paradox'. Want als je er zelf geen stem in hebt hoe je natuurbeheer het beste kunt combineren met je bedrijfsvoering én je er geen eerlijke vergoeding voor krijgt, neemt het animo voor natuurbeheer logischerwijs af. Via het ANLb kunnen boeren namelijk alleen een vergoeding krijgen voor bovenwettelijke inspanningen. Zodra beheer verplicht wordt, mag er niet meer voor worden betaald. Dan verliest de boer zijn verdienmodel en zijn motivatie, en net die twee maken

Wie is Marije Klever?

Marije Klever is melkveehouder in De Meern, onder de rook van Utrecht. Ze volgde de opleiding Dier- en Veehouderij aan de voormalige CAH in Dronten en deed een master Innovation and Rural Development in Wageningen. In 2017 nam Klever het familiebedrijf met 100 melkkoeien over van haar ouders. In november 2023 volgde ze Alex Datema op als voorzitter van BoerenNatuur.

Klever was eerder onder andere dagelijks bestuurder bij het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK).

dat een boer, boer wil en kan zijn. En zonder boeren geen agrarisch natuurbeheer.

Daarom moeten we een manier vinden om te laten zien dat agrarisch natuur- en landschapsbeheer vrijwillig kan worden opgeschaald en dat je daarbij niet op bedrijfs- of perceelsniveau alles tot in de eeuwigheid moet vastleggen, maar wel dat we op gebiedsniveau onszelf aan doelen committeren. Die doelen moeten in combinatie met langjarige contracten en certificering ook een duurzaam bedrijfsmodel in zich dragen en borgen. Dat is een effectief en doelmatig antwoord op het Brussels wantrouwen.

We moeten echt stappen zetten in het veld. Laten zien dat we kunnen opschalen en resultaten boeken zonder opgelegde verplichtingen."

VAN GOUD

advocaten voor vastgoed & overheid

DE JURIDISCHE PARTNER VOOR HET LANDELIJKE VASTGOED

WWW.VANGOUD.NL (026) 443 50 20

RPC

Beleggingsmaatschappij Rhoon, Pendrecht en Cortgene

RPC is een beleggingsmaatschappij, opgericht in 1916, die investeert in Nederlandse agrarische grond. Wij investeren voor de lange termijn en financieren agrariërs via agrarische erfpacht.

Grond omzetten naar participaties in RPC?

Als grondeigenaar kunt u uw verpachte grond of het blooteigendom van in erfpacht uitgegeven percelen bij ons inbrengen in ruil voor participaties. Daarnaast spelen wij graag een rol bij de financiering van bedrijfsuitbreidingen en bedrijfsoverdrachten.

Meer informatie
via Coen van
Beuningen.

+31 (0)343 - 55 44 49
 beleggingsmaatschappijrpc.nl
 rpc@teslin.nl
 Woudenbergseweg 11,
Maarsbergen

Ontvang tot 38% subsidie

voor het onderhoud dat u in 2025 aan uw
woonhuis rijksmonument heeft uitgevoerd.

Als subsidiespecialist Woonhuissubsidie help ik u graag
Tom Bosman

Ga naar klement-rentmeesters.nl/whs2026 of scan de QR code
om vast te stellen of u in aanmerking komt voor subsidie.

Verleen ons NU opdracht, dan zorgen wij dat uw aanvraag voor **30 april**
wordt ingediend. Vraag snel uw offerte aan.

Het aanvragen is secuur werk, want een aanvraag moet in één keer
goed zijn. Hoe mooi is het als onze erfgoedadviseurs u deze zorg
uit handen nemen en de complete aanvraag indienen? We kennen
de regels erg goed en halen het maximale bedrag aan subsidie
voor u op.

Klement Rentmeesters. **Voor de toekomst van uw monument.**

**Laatste
kans**

Klement
RENTMEESTERS

- Al meer dan 450 monument-eigenaren gingen u voor
- Al 15 jaar ervaring met het aanvragen van onderhoudssubsidies
- Vorig jaar gemiddeld € 14.000 subsidie per aanvraag toegekend

98,5%
succesvol

Gezocht: de stem van de natuur in het waterschap

Water en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wie eigenaar is van een landgoed of natuurterrein, weet hoe groot de invloed van waterbeheer is op landschap, biodiversiteit en gebruiksmogelijkheden. Minder bekend is dat natuurterreinen binnen de waterschappen een eigen vertegenwoordiging hebben: de 'geborgde natuur'. VBNE zoekt daarvoor kandidaten.

Joyce Penninkhof,
adviseur Bos, natuur en
water - VBNE

Er zijn in Nederland 21 waterschappen. Elk waterschap heeft zowel een algemeen bestuur als een dagelijks bestuur. Het algemeen bestuur is het hoogste orgaan van een waterschap en neemt besluiten over waterveiligheid, waterkwaliteit en waterkwantiteit. De meeste bestuursleden in het algemeen bestuur vertegenwoordigen het algemeen belang: zij worden gekozen via de waterschapsverkiezingen. Een kleiner deel van de bestuursleden vertegenwoordigt belangen die structureel en langdurig verbonden zijn aan het waterbeheer: beheerders van natuurterreinen en agrariërs. Dat worden geborgde zetels genoemd. Voor natuur zijn er per waterschap twee geborgde zetels. De vertegenwoordigers worden niet via verkiezingen gekozen, maar benoemd na een selectieprocedure. De Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) verzorgt de werking en begeleidt het selectieproces.

Wat doet een geborgde natuur?

Een geborgde natuur vertegenwoordigt het belang van natuurterreineigenaren binnen het waterschap. Dat betekent dat hij of zij meedenkt en meepraat over peilbesluiten, waterkwaliteit,

klimaatadaptatie, verdroging, natuurherstel en de effecten van maatregelen op natuurgebieden en landgoederen.

Het werk bestaat uit het bijwonen van bestuursvergaderingen, het voorbereiden van standpunten en het voeren van het gesprek met andere bestuursleden zoals vertegenwoordigers van landbouw en ingezetenen. Je onderhoudt tegelijk nauw contact met de natuurterreineigenaren in de regio om te horen wat voor hen belangrijk is. Het is geen uitvoerende functie, maar een bestuurlijke rol met invloed op de koers van het waterschap. Bibian van Rijckevorsel is geborgde natuur bij het Brabantse Waterschap De Dommel. Hij verwoordt zijn rol als volgt: "Op een landgoed zie je elke dag wat water doet met bodem, biodiversiteit en bos. Die praktijkervaring is ongelooflijk waardevol in het waterschap. Je brengt niet alleen een mening mee, maar ook wat je letterlijk in het veld ziet gebeuren."

Werving en selectie

De VBNE zoekt kandidaten voor de komende bestuursperiode 2027-2031.

De rol van 'geborgde natuur' past bij mensen met affiniteit met natuur, water en bestuur. Bestuurlijke ervaring is welkom, maar geen vereiste. Belangrijker zijn het vermogen om belangen te verwoorden, het gesprek aan te gaan en over de grenzen van het eigen terrein heen te kijken. De rol is goed te combineren met ander werk of beheeractiviteiten en biedt tegelijkertijd een unieke inkijk in het regionale waterbeheer.

Een 'geborgde natuur' vertegenwoordigt het belang van natuurterreineigenaren binnen het waterschap. Foto: iStock

Meer informatie:

Wankel evenwicht tussen **vraag en aanbod** biologische landbouw

De biologische landbouw draagt positief bij aan de natuur, via forse stikstofreductie, betere waterkwaliteit en gezondere bodems. De sector groeit echter een beetje met horten en stoten. Voorzitter Pipie Smits van Oyen van Biohuis is daarom blij dat het nieuwe kabinet wil investeren in de sector.

Ing. Peter van Houweling, redacteur
De Landeigenaar

Aan het eind van een oprijlaan ligt het huis van landgoed De Koekoek, omringd door natuur.

In de ruime keuken vertelt Smits van Oyen over haar sector: de biologische landbouw.

De inhoud van het regeerakkoord is net bekend; ze is 'heel blij' met de inhoud ervan. Biohuis noemt het in een persbericht zelfs een 'doorbraak'. Het kabinet zet in op een forse groei van biologische landbouw en consumptie, onder meer door verder te gaan met het Actieplan Biologisch, dat de toenmalige minister Adema van landbouw in 2022 presenteerde. Daarin staat de doelstelling dat minimaal 15 procent van het totale landbouw-areaal in 2030 biologisch is. In 2024 was dat nog 5 procent.

Smits van Oyen benadrukt dat dit wel substantiële extra investeringen vergt. De sector pleit voor een budget van 115 miljoen euro per jaar. Hetzelfde bedrag staat ook in het stikstofplan van VNO-NCW, MKB-Nederland, Bouwend Nederland, Natuur & Milieu en Natuurmonumenten. Deze

Nederlandse consumenten zijn vooral terughoudend vanwege de hogere prijs

brede coalitie wil in totaal 1 miljard euro voor biologische landbouw voor de periode tot 2035. Smits van Oyen benadrukt dat het succes van deze ambitie niet alleen afhangt van meer geld, maar vooral van de concrete invulling van het beleid, zoals werkbare steunmaatregelen voor omschakeling, stimulering van vraag en afzet en heldere randvoorwaarden, zodat boeren vooruit kunnen plannen en investeren. "Daarover gaan we graag in gesprek met de minister", zegt ze.

Evenwicht vraag en aanbod

Ze geeft aan dat er nog veel moet gebeuren om de ambities te realiseren, zowel aan productiekant als

Landgoed De Koekoek

De familie Smits van Oyen is al twee eeuwen eigenaar van landgoed De Koekoek in Drimmelen (NBr.) aan de rand van De Biesbosch. Marc en Pipie Smits van Oyen en hun kinderen Jan, Gijs en Tessa zijn samen eigenaar. Het landgoed omvat 145 hectare. Het omvat onder andere een biologisch akkerbouwbedrijf met een kudde Aberdeen Angusrunderen, en er is veel aandacht voor agrarische natuur en biodiversiteit. Bovendien is de familie gestart met agroforestry.

Wat is biologische landbouw?

Bij de biologische landbouw wordt geen gebruik gemaakt van kunstmest en chemische gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast zijn er voorschriften voor het gebruik van krachtvoer en diergeneesmiddelen en voor de mogelijkheid voor dieren om naar buiten te gaan. Een landbouwbedrijf mag pas de producten als biologisch verkopen wanneer het een omschakelingsperiode van één tot drie jaar heeft ondergaan en aan de normen van de certificeringsinstantie voor biologisch produceren, Skal, heeft voldaan.

Pipie Smits van Oyen: "Biologisch landbouw past goed bij het beheer van een landgoed. Beide gaan uit van de lange termijn." Foto: Biohuis

aan de afzetskant. Er is al wel sprake van een structurele groei, maar het gaat met horten en stoten. "We zouden de groei graag sneller zien", zegt de Biohuisvoorzitter. "Maar het is moeilijk om een evenwicht te houden tussen de groei van de productie en van de consumptie. Enerzijds is er bijvoorbeeld nu veel vraag naar dierlijke producten en anderzijds er is een overproductie aan akkerbouwproducten. De prijs van koeienzuivel is historisch hoog, maar voor akkerbouwproducten is de prijs niet meegegroeid."

Begin dit jaar maakte de Autoriteit Consument en Markt (ACM) zelfs melding van een 'trendbreuk': biologisch produceren bleek namelijk niet langer voor alle sectoren lonend. Het lijkt erop dat de trend zich voortzet, constateert de ACM, 'mogelijk doordat de balans tussen vraag en aanbod verstoord is geraakt nu meer boeren de overstap naar biologisch maken'.

Hogere kostprijs?

Deze trendbreuk is alleen te tackelen als de vraag groeit. Maar Nederlandse consumenten zijn moeilijk te verleiden tot het kopen van biologische producten. De afgelopen jaren heeft de biologische sector er hard aan gewerkt om het aandeel biologische producten in de supermarkten te vergroten, vertelt Smits van Oyen. "Wij proberen bij de supermarkten intenties te krijgen voor de hoogte van de afzet van biologische producten. In 2024 is het eerste akkoord gesloten met Lidl over een verdubbeling van de omzet biologische groenten." Vorig jaar volgde Albert Heijn, bij die winkelketen wordt 10 procent van de huismerken biologisch. Daarna volgden Jumbo en Dirk van den Broek. Supermarkten pakken het goed op, vindt Smits van Oyen. "Ze beseffen steeds meer dat biologisch een hoger segment is en dat kopers van biologische producten interessante consumenten zijn, maar wij zouden nog wel graag hogere percentages willen en een breder assortiment."

Nederlandse consumenten zijn vooral terughoudend vanwege de hogere prijs. De prijs is echter vooral hoger doordat de indirecte opbrengsten van biologische landbouw niet worden betaald, benadrukt Smits van Oyen. "Biologische productie draagt via forse stikstofreductie positief bij aan de natuur, aan betere waterkwaliteit, aan gezonde bodems en aan meer biodiversiteit. Als je alle indirecte kosten meerekent, is het goedkoper dan gangbare landbouw."

Ze wijst daarbij op het Deloitte-rapport 'The Hidden Bill' van eind vorig jaar, waarin dat wordt onderbouwd.

Verankeren in stikstofbeleid

Vanwege die positieve bijdrage aan de natuur pleit de biologische sector ervoor om omschakeling naar biologische landbouw in de regelgeving op te nemen als geborgde maatregel voor stikstofreductie.

Smits van Oyen: "Verankering van biologische landbouw in het stikstofbeleid zal niet alleen

Biologisch groeit langzaam maar gestaag

In 2024 telt Nederland 91.000 hectare biologische landbouwgrond. Dat is 5 procent van de totale landbouwgrond en 3.000 hectare meer dan het jaar ervoor.

In vergelijking met andere Europese landen is de biologische landbouwsector in ons land klein. Koplopers in aandeel biologische landbouwgrond in het totale landbouwareaal zijn Oostenrijk (26 procent), Estland (23 procent) en Zweden (20 procent).

De provincies Flevoland (14 procent) en Utrecht (7 procent) hadden in 2024 het grootste aandeel biologische landbouwgrond binnen hun totale landbouwareaal.

“Groei hangt niet alleen af van meer geld, maar vooral van de concrete invulling van het beleid”

positief bijdragen aan natuurdoelen bij Natura2000-gebieden, maar het biedt ook een duurzaam verdienmodel voor agrarisch ondernemers die voor de keuze staan welke stap ze kunnen nemen.”

Voorals de ruimere weidegang zorgt voor een lagere uitstoot van ammoniak. De biologische melkveehouderij hanteert het uitgangspunt ‘koeien buiten als het kan’. In de praktijk betekent dit dat koeien op jaarbasis veel meer uren en dagen uit de stal komen dan op gangbare bedrijven. In 2024 liepen melkkoeien op biologische melkveebedrijven jaarlijks gemiddeld 2.531 uur in de wei, op niet-biologische melkveebedrijven was dat 1.263 uur.

Smits van Oyen: “Het is wetenschappelijk aangetoond dat meer weidegang zorgt voor minder ammoniakuitstoot. We hebben dit bij het kabinet ingebracht, maar het uitgangspunt ‘koeien buiten als het kan’ is moeilijk te vertalen in vergunningverlening. Daarvoor is een minimaal aantal uren eenvoudiger.”

Kraamkamer voor gangbaar

De biologische landbouw biedt op meer aspecten oplossingen, die ook perspectief kunnen bieden voor collega’s in de gangbare landbouw. “Dat komt omdat wij als eerste de noodzaak voelen voor innovatie”, legt Smits van Oyen uit. “Omdat wij veel minder correctiemiddelen hebben, proberen wij veel meer om problemen te voorkomen, bijvoorbeeld door bewuster om te gaan met de bodem en de natuur. Daardoor is de biologische

Drie verenigingen van boer tot bord

Pipie Smits van Oyen is voorzitter van Biohuis, de zelfstandige vereniging van circa 1.100 biologische boeren en tuinders. Biohuis maakt deel uit van de ketenorganisatie Bionext. In die biologische ketenorganisatie werken drie verenigingen samen. Naast Biohuis zijn dat BioNederland (handel en verwerking) en de Biowinkelvereniging (biospecialzaken). Bionext staat ten dienste van de drie verenigingen en biedt specialistische kennis en menskracht voor projecten, ketengroepen, en services voor de sector.

Voorals dankzij de ruimere weidegang heeft de biologische veehouderij een lagere uitstoot van ammoniak. Foto: iStock

sector de kraamkamer voor de hele landbouw.”

Als voorbeeld van de innoverende rol noemt ze het werken met rijpaden, het zaaien van grasklavermengsels en de sterke focus op resistente rassen, bijvoorbeeld tegen de gevreesde schimmelziekte phytophthora. “Wij gebruiken geen chemische middelen. Daarom is de noodzaak van robuuste rassen bij ons groter dan in de gangbare teelt. Er is inmiddels een heel scala aan robuuste rassen, waardoor zonder chemische bestrijding veel meer mogelijk is. Die vinden nu ook ingang in de gangbare landbouw.”

Een ander voorbeeld van de voortrekkersrol is robotisering, vooral bij de onkruidbestrijding. In de zomer zijn veel mensen nodig om het onkruid de baas te blijven. Die zijn niet altijd beschikbaar. Wiedrobotten kunnen dan een oplossing bieden. De biologische landbouw liep daarin voorop, maar kent ook een extra uitdaging, namelijk de grote diversiteit aan gewassen. Het kost extra tijd en geld om robotisering voor alle gewassen mogelijk te maken.

Smits van Oyen vindt dat voor een echte omslag subsidie of fiscale steun voorlopig nog wel nodig is. Biologisch betekent wel minder opbrengst dan gangbaar. “Wij pleiten daarom voor meer geld voor onderzoek. Nu vindt er vooral veel onderzoek plaats voor de gangbare landbouw.”

Lange termijn

De Drimmelse landgoedeigenaar denkt overigens dat biologisch landbouw goed past bij het beheer van een landgoed. “Beide gaan uit van de lange termijn.”

Ze is nog wel voorzichtig met een advies over omschakeling naar biologisch: “Je moet altijd kijken wat bij je past, maar ik denk dat het bij veel ondernemers wel zal passen. In de biologische sector is bovendien een fijne, positieve sfeer.”

Flexibeler pachtstelsel is noodzaak voor transitie landelijk gebied

De pachtherziening van staatssecretaris Rummenie van LVVN mist de visie dat pacht in de eerste plaats een dragend instrument is voor de inrichting en transitie van het landelijk gebied, vindt de FPG. Pacht is immers veel meer dan een financieringsinstrument voor de landbouw. De FPG mist in de voorstellen samenhang tussen de pachtvormen en perspectief op een evenwichtige pachtnormering.

Gerbrand van 't Klooster, directeur FPG

In de voorstellen blijft de reguliere pacht grotendeels ongewijzigd. Nieuw zijn de continuatiepacht en standaardpacht. Volgens de FPG is het echter de vraag of deze in de praktijk veel toepassing zullen vinden. De voorgestelde kortlopende pacht sluit bovendien onvoldoende aan op de andere pachtvormen. Om diezelfde reden ontmoet ook de voorgestelde natuurpacht kritiek.

De praktijk heeft behoefte aan meer flexibiliteit en een betere balans tussen de rechten en plichten van pachters en verpachters. De lage pachtnormen helpen daarin evenmin. Deze worden berekend op basis van de grondbeloning, zonder dat het rendement op de investering van de eigenaar-verpachter wordt meegewogen.

Gezien de sterk gestegen grondprijzen is het gat tussen de grondbeloning en het rendement dat nodig is om te investeren in grond te groot geworden. De pachtnormen moeten daarom op de schop. Alleen in uitzonderlijke situaties wordt nog in grond voor reguliere pacht geïnvesteerd. Investeerders wijken daarom uit naar geliberaliseerde pacht of erfpacht. Beide vormen worden in de voorstellen fors onaan-trekkelijker. Geliberaliseerde pacht wordt vervangen door kortlopende pacht met een gemaximeerde prijs, terwijl de minimale duur van erfpacht wordt verlengd van 26 naar 35 jaar.

Weinig visie

In de voorstellen ontbreekt een duidelijke visie op de functie van pacht binnen het landelijk gebied. Een samenhangende beschouwing over pachtnormering, pachtprijsvoetsing, indexatiemechanismen en het Pachtnormenbesluit blijft uit. Ook de fiscale doorwerking krijgt onvoldoende aandacht, zoals de btw-behandeling van pacht, de positie van verpachte grond in box 3 en de relatie met regelingen als de Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) en de Herinvesteringsreserve (HIR). Egbert Jaap Mooiweer van landgoed Twickel en lid van de commissie grond- en pachtzaken van FPG is in zijn reactie op de voorstel-

Gerbrand van 't Klooster: "De bereidheid om grond te verpachten neemt af." Foto: Rens Hooyenga

len uitgesproken: 'De grote opgaven in landbouw, natuur, water en klimaat vragen flexibiliteit, zowel van bedrijven als van contractvormen. De huidige voorstellen bieden die onvoldoende en komen per saldo neer op wat een palliatieve sedatie van het pachtstelsel genoemd kan worden.' Hij verwijst naar cijfers over het verpachte areaal. Bijna de helft van de Nederlandse cultuurgrond is in pacht of erfpacht bij agrarische ondernemers, maar het areaal reguliere pacht daalt jaarlijks. Fadyan Pronk, voorzitter van de FPG commissie valt Mooiweer bij. 'Pacht raakt direct aan de landbouwstructuur, verduurzaming, natuurherstel, klimaatadaptatie, stikstofreductie en bedrijfsopvolging. Het is in het belang van zowel verpachters als pachters én in het algemeen belang dat agrarische bedrijven investeren in een duurzame ontwikkeling. De beschikbaarheid van grond tegen redelijke voorwaarden, zowel voor de pachter als voor de verpachter is daarvoor een belangrijke voorwaarde.'

Jonge boeren buiten spel

Volgens Pronk kent in het huidige pachtstelsel de reguliere pacht te veel regels in het nadeel van de

verpachter waardoor zij alleen in uitzonderlijke situaties investeren in grondaankoop om deze te verpachten. Vooral jonge boeren en boeren die hun bedrijf duurzaam willen ontwikkelen zijn daarvan de dupe. De FPG ziet dat zij op de grondmarkt er nauwelijks aan te pas komen. Grond kopen is met de huidige grondprijzen vaak niet haalbaar. Als dan ook het pachten van grond problematisch is, dan staat het bedrijf stil.

Boeren hebben belang bij een flexibel pachtstelsel dat langdurende pachtrelaties stimuleert en de pachter en verpachter genoeg ruimte geeft om onderling pachtvoorwaarden af te spreken over bijvoorbeeld duurzaam bodemgebruik. Tegelijkertijd moet het voor potentiële verpachters aantrekkelijk blijven om grond beschikbaar te stellen. Hoewel dat ook de intentie van de staatssecretaris is, wordt met de huidige voorstellen volgens de FPG eerder het tegenovergestelde effect bereikt. De bereidheid om grond te verpachten neemt af, met een verdere krimp van het pachtareaal als mogelijk gevolg.

Pachtvormen moeten op elkaar aansluiten

Bij de voorgestelde pachtvormen ontbreekt het ook aan onderlinge samenhang. De reguliere pachters blijven beschermd zoals dat nu ook het geval is. De staatssecretaris accepteert daarmee dat het areaal reguliere pacht in de komende jaren verder zal dalen. De continuatiepacht die daarvoor in de plaats kan komen is gelijk aan de reguliere pacht, met uitzondering van de pachtprijs. Die is vrij. Dat is op het eerste gezicht voor verpachters een verbetering. De vraag is echter of dat voldoende helpt om meer investeerders in pacht aan te trekken. De regels voor in-de-plaatsstelling zijn gelijk aan die van reguliere pacht.

Voor deze pachtvorm geldt dus ook dat eenmaal verpacht altijd verpacht is.

Juist de blijvende gebondenheid van verpachte grond vormt voor veel verpachters een belangrijk bezwaar. Zij willen op termijn weer over hun grond kunnen beschikken. Met de introductie van de standaardpacht wil de staatssecretaris dit bezwaar ondervangen. Deze pachtvorm kent een minimumduur van 24 jaar, heeft een vrije pachtprijs en is bedoeld om langdurige contracten te stimuleren die pachters meer zekerheid bieden.

Hoewel de FPG het uitgangspunt van langere contractrelaties onderschrijft, roept de gekozen minimumtermijn van 24 jaar vragen op. Daarnaast is het de vraag of er in de praktijk voldoende ruimte blijft voor pachter en verpachter om in onderling overleg duurzaamheidsafspraken te maken, wanneer deze afspraken onder toetsing van de Grondkamer blijven vallen.

		2008	2013	2018	2023
		ha			
Totaal Ned	Eigendom	1094417	1057684	1041300	1040083
	Erfpacht	35343	38303	45415	52032
	Pacht	513377	492595	483118	452961
	w.v. reguliere pacht	378962	323864	244821	230070
	teelpacht	12418	14514	13446	26034
	eenmalige pacht	92002	78162	87584	
	pacht van geringe oppervlakten (< 1 ha)	1287	1047	787	1186
	verpachting binnen reservaten (natuurpacht)	7493	8922	5793	5407
	geliberaliseerde pacht, langer dan 6 jaar	2257	4325	12340	16374
	geliberaliseerde pacht, 6 jaar of korter	18961	61763	118350	173890
	Overig	276012	249169	243542	247775
	w.v. tijdelijk gebruik in kader van de landinrichting	10167	3151	820	433
	in gebruik van een terreinbeherende organisatie	15107	13835	13116	12244
	overige exploitatievormen	250737	232183	229605	235101
	Totaal areaal	1919152	1837752	1813377	1792854

Bron: CBS, metelling

Foto: iStock

Volgens FPG moet de minimale standaardpachtermijn van 24 naar 12 jaar, zodat die aansluit bij de maximumtermijn van kortdurende pacht. De staatssecretaris wil deze pachtvorm de huidige geliberaliseerde pacht laten vervangen. Anders dan bij geliberaliseerde pacht geldt geen vrije prijs. De pacht prijs wordt via een staffel gemaximeerd, met de pacht normen als basis. Bij een verlaging van de minimumtermijn voor standaardpacht naar 12 jaar ontstaat een logisch overgangsmoment naar langlopende pacht, met een betere balans tussen beide vormen.

Pachtersbond wijst vrije pacht prijs af

Waar de FPG een flexibeler pachtregelgeving pleit is de Bond van Landpachters en Eigen Grondgebruikers (BLHB) daar fel op tegen omdat zoals de Bond stelt: 'Pachtbedrijven - waaronder pachthoeves - hun bedrijfsvoering hebben hierop afgestemd en zo hun financiering mogelijk maken. Bovendien heeft de reguliere pacht na de Tweede Wereldoorlog haar waarde bewezen voor de landbouwstructuur: dankzij de invoering van de pachtwet verbeterden zowel de voedselvoorziening als de landbouwstructuur aanzienlijk'. De vrije pacht prijs die in de nieuwe pachtvormen standaardpacht en continuatiepacht is opgenomen wijst BLHB resoluut af omdat 'verpachters streven naar de hoogste opbrengst, vaak door te kiezen voor een veiling'. Landbouworganisatie LTO Nederland is genuanceerder en onderschrijft de noodzaak van een fundamentele herziening van het pachtstelsel. 'Het huidige stelsel is tweeslachtig en vormt een rem op de ontwikkeling van de landbouw' aldus LTO. Zij wil een toename van langjarige, duurzame pachtrelaties en een betere beschikbaarheid van grond voor actieve agrarische ondernemers. LTO is evenals de BLHB tegenstander van een vrije pacht prijs bij standaardpacht en continuatiepacht. De voorstellen van de staatssecretaris zijn volgens LTO echter op veel punten onduidelijk en niet uitgewerkt waardoor het moeilijk is deze te beoordelen.

Bedrijfsmatigheidstoets

In essentie is dat ook de kern van de kritiek van de Vereniging van Agrarisch Recht Advocaten (VvARA). Zij concentreert zich in haar reactie op de concept-wetteksten die 'juridisch gezien opvallen'. De vereniging gaat uitgebreid in op de bedrijfsmatigheidstoets. FPG heeft meermalen gepleit voor een flinke aanscherping en omkering van de bewijslast om beter te kunnen waarborgen dat de pachtgrond daadwerkelijk wordt gebruikt voor de landbouw en niet hobbymatig. In het huidige recht ligt de bewijslast bij de verpachter, die stelt dat de pachter het gepachte niet meer bedrijfsmatig gebruikt. De staatssecretaris wil aan de wens van FPG tegemoet komen en stelt een aan de AOW-leeftijd gebonden bedrijfsmatigheidstoets voor. Het uitgangspunt daarbij is dat bij het bereiken van de AOW-leeftijd wordt aangenomen dat de pachter niet langer de grond bedrijfsmatig gebruikt. De pachter moet vervolgens 'aantonen' het gepachte bedrijfsmatig te gebruiken. De VvARA vraagt zich af of daarmee het doel om hobbypacht aan te kunnen pakken wordt bereikt. Beter zou het woord 'aantonen' kunnen worden vervangen door 'bewijzen'. De VvARA vraagt zich overigens wel af of in een procedure bij opzegging van de pacht vanwege het bereiken van de AOW-leeftijd er voldoende ruimte is voor de weging van de omstandigheden van het geval, bijvoorbeeld als de pachter zelf geen reserves heeft opgebouwd voor zijn oudedagvoorziening. De VvARA meent dat dit aspect moet meewegen

Hoe verder

Binnenkort gaat het ministerie met alle meest betrokken partijen, waaronder met FPG, weer om tafel. De bewindslieden zullen de reacties binnen de nieuwe politieke realiteit in ieder geval overwegen en passen daarop al dan niet het concept wetsvoorstel aan. Vervolgens wordt dit voor advies voorgelegd aan de Raad van State. Het advies wordt door het kabinet gewogen waarna het voorstel naar de Kamer verstuurd wordt voor de parlementaire behandeling. Voor 2027 zal er waarschijnlijk geen nieuwe pachtregelgeving van kracht worden.

Reacties internetconsultatie

Van 15 december tot en met 9 februari jl. kon iedereen in het kader van de internetconsultatie reageren op de pachtvoorstellen van staatssecretaris Rummenie van LVVN. Daar is ruim gebruik van gemaakt. Meer dan 100 reacties waaronder die van de FPG, zijn op de site van het ministerie terug te lezen. De reactie van de FPG is tot stand gekomen na discussies in de commissie Grond- en Pachtzaken van FPG. Daarnaast zijn de reacties meegenomen die leden gaven tijdens een zeer drukbezocht webinar op 4 februari jl.

Reacties internetconsultatie pachtvoorstellen:

Nieuwe tool geeft landgoedeigenaar **inzicht in klimaatrisico's**

Klimaatverandering geeft risico's voor het beheer van erfgoed. Het vaker voorkomen van droogte en extreme vernatting leidt tot groeiende zorgen bij landgoedeigenaren. De Quickscan klimaatrobuust landgoed is een hulpmiddel om de risico's in beeld te brengen.

Ing. Guus Blankers en drs. Hidde van Kersen, rentmeesters bij Klement Rentmeesters

Na enkele zeer droge zomers is er bijvoorbeeld veel aandacht ontstaan voor de kwetsbaarheid van beukenlanen door hitte en watertekort, zeker op de droge zandgronden in het oosten en zuiden van het land, bijvoorbeeld op Landgoed Maurick in Vught (NBr.). Tegelijkertijd liet onder andere de wateroverlast in Limburg in 2021 zien dat klimaatverandering ook tot het tegenovergestelde kan leiden: extreme neerslag en overstromingen. Daarmee wordt duidelijk dat de impact zich uitstrekt over vrijwel alle onderdelen van een landgoed.

Voor eigenaren van landgoederen is het belangrijk om die risico's in beeld te brengen. Dan is het mogelijk om tijdig maatregelen te nemen en om financieel te kunnen anticiperen op mogelijke kosten. Vanuit die behoefte is door Klement Rentmeesters de afgelopen periode gewerkt aan het ontwikkelen van de Quickscan klimaatrobuust landgoed.

Praktische tool

Over de effecten van klimaatverandering op erfgoed is al veel gepubliceerd, bijvoorbeeld op de websites van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en het Kennisportaal Klimaatadaptatie. Onze ambitie was om die kennis te vertalen naar een praktische tool die eigenaren van landgoederen snel inzicht kan geven in de eigen situatie. In de ontwikkelingsfase is gesproken met beheerders en eigenaren van landgoederen die hiermee al ervaring opdoen, waaronder de beheerder van Landgoed Glorieux in Eindhoven, die succesvol experimenteert met het vasthouden van water op verschillende peilniveaus, waardoor er minder kosten zijn aan het bewateren van kwetsbare bomen.

Klimaatverandering kan op verschillende onderdelen van een landgoed merkbare effecten hebben. Daarom bevat de Quickscan vragen over de vier centrale elementen van een landgoed: de opstallen, het bos- en natuurbeheer, het agrarische gebruik en de (historische) park- en tuinaanleg.

Wat levert de Quickscan op?

- Inzicht in de effecten op het vastgoed, denk aan de gevolgen van schommelende grondwaterstanden, extreme neerslag en langere droge perioden. Die kunnen leiden tot funderingsschade, wateroverlast en versnelde slijtage van bouwmaterialen. Mogelijke maatregelen zijn monitoring van grondwater, een stabiel waterpeil in een slotgracht, verbeterde drainage en klimaatbestendig onderhoud.
- Inzicht in de effecten op bos en natuur op het landgoed, vooral van droogtestress, plagen en extreme weersomstandigheden. Die kunnen leiden tot verminderde vitaliteit en uitval van boomsoorten. Maatregelen als vergroting van de soortendiversiteit, inzet van klimaatrobuuste soorten en voorzien in meer waterretentie, helpen om deze risico's te beperken.
- Inzicht in de effecten op de agrarische functie,

Oude eikenlanen zijn kwetsbaar voor gevolgen van klimaatverandering.

Een manier om overlast door vernatting te beperken is het verbeteren van de doorstroming. Foto's: Klement Rentmeesters

zoals de kwetsbaarheid voor opbrengstschommelingen en gewasschade door droogte, wateroverlast en grotere weersvariabiliteit.

Belangrijke maatregelen zijn dan verbetering van bodemkwaliteit, het verbeteren van het waterbeheer (zowel retentie als afvoer) met name in de haarvaten van het systeem, teeltdiversificatie en ook het creëren van schaduw, bijvoorbeeld door het terugbrengen van landschapselementen.

- Inzicht in de effecten op (historische) park- en tuinaanleg. Kwetsbare bomen en beplanting kunnen bijvoorbeeld uitvallen en waterstructuren of historische elementen kunnen schade oplopen. Gefaseerde vervanging van gevoelige soorten, herstel van waterstructuren en gerichte groeiplaatsverbetering dragen bij aan een klimaatbestendig beheer met behoud van het historische karakter.

Getest in de praktijk

Om de tool in de praktijk te toetsen, is een conceptversie van de Quickscan getest op Landgoed Maurick in Vught, beheerd door rentmeester Bibian van Rijckevorsel. De Quickscan is alsof het landgoed naar de huisarts gaat: de huisarts is een generalist die een snel onderzoek kan doen, en de inzichten die dat oplevert kunnen aanleiding zijn om specialisten in te schakelen die daarna gericht verder kunnen adviseren. De Quickscan is een manier om snel inzichten te genereren. Dat is altijd maatwerk, want geen landgoed is hetzelfde. Zo ging het ook op Landgoed Maurick. Van Rijckevorsel heeft samen met Guus Blankers van Klement Rentmeesters een grondige inventarisatie gemaakt. Blankers legde de basis voor de Quickscan klimaatrobust landgoed in zijn toenmalige afstudeeronderzoek.

De vragen in de Quickscan leverden nuttige inzichten op, bijvoorbeeld over het grote verschil

tussen de droge en de natte delen van het landgoed. Zo konden op een relatief snelle manier de mogelijke knelpunten worden geïdentificeerd. Dat resulteerde in een rapport, met een helder overzicht van mogelijke effecten en knelpunten, en met aanbevelingen om beter voorbereid te zijn op de toekomst.

Van Rijckevorsel: "Ik ben onder de indruk van de Quickscan klimaatrobust landgoed die is toegepast op Landgoed Maurick. Deze innovatieve scan levert goede algemene inzichten in onze klimaatuitdagingen en -kansen. Het biedt ons een heldere leidraad voor het maken van toekomstbestendige keuzes en versterkt daarmee onze visie op duurzaam landgoedbeheer."

Inzicht in de samenhang

De Quickscan laat zien dat klimaatimpact inzicht vraagt in de samenhang. Wat er gebeurt in het vastgoed, in het bos, het park of in de landbouw, werkt allemaal door op het hele landgoed. Door effecten vroegtijdig te herkennen, kunnen maatregelen slim worden gekoppeld aan regulier beheer. Dat voorkomt ad hoc ingrijpen en geeft rust in zowel besluitvorming als financiën. Bij het beheren van een landgoed is het vanuit een langetermijnvisie niet langer vrijblijvend, maar noodzaak om rekening te houden met de impact van klimaatverandering.

Quickscan klimaatrobust landgoed

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

{ 52.01337° 5.52524° }

Een nieuwe toekomst voor je land: van grond tot levend nalatenschap

Er komt een moment waarop je anders naar je land kijkt. Niet alleen als bezit, niet alleen als productiegrond. Maar als iets dat je tijdelijk beheert, voor wie na je komt.

Al eens overwogen om je landgoed open te stellen voor natuurbegraven? Een deel van het terrein wordt dan ingericht als natuurlijke rustplaats, met als doel het landschap te behouden.

Je kent elke meter, weet waar de bodem zwaarder is, waar de oude bomen de seizoenen markeren. Je hebt geïnvesteerd, gewerkt, gezorgd. En toch dringt de vraag zich soms op: hoe zorg ik dat dit land blijft, ook als ik er straks niet meer dagelijks overheen loop? Dat vraagt om vooruitkijken. Niet uit onrust, maar uit verantwoordelijkheid.

Steeds meer landeigenaren ontdekken dat (een deel van) hun grond kan uitgroeien tot een blijvend landschap. Een plek waar natuur de ruimte krijgt, waar biodiversiteit zich herstelt en waar het karakter van het terrein niet tijdelijk, maar voorgoed wordt vastgelegd. Geen ontwikkeling voor één generatie, maar een keuze die het land beschermt tegen versnippering of toekomstige herbestemming.

Je levende nalatenschap

Inmiddels werken wij al jaren samen met vele landeigenaren. We delen hun passie voor de natuur en zien hoe het land generaties

blijvend verbindt. Natuurbegraven draagt bij aan het behoud en de toekomst van het landgoed. Zo ontstaat naast natuurbehoud en een prachtige rustplaats, een duurzame nalatenschap.

Landeigenaren begeleiden we van eerste verkenning tot realisatie en exploitatie. Met kennis van natuurbeheer, cultuurhistorie, planologie en regelgeving helpen wij in heel Nederland om natuurbegraven op een zorgvuldige manier te integreren in het bestaande landschap. Zo bouwen we samen aan een toekomst waarin natuur, herinnering en rentmeesterschap elkaar versterken en waarin je land – jouw stukje Aarde – van blijvende betekenis is.

Benieuwd naar ervaringen van andere landeigenaren? Scan de QR-code en lees de verhalen.

natuurbegraafplaatsen
van Waarde

Bottom-up input voor een succesvol gebiedsproces

Het platteland in en rond Natura 2000-gebieden staat voor een grote transitie om aan de natuurdoelen te kunnen voldoen. Maar hoe is te voorkomen dat dit top-down gebeurt? Op initiatief van de FPG vindt op de Brabantse Wal een project plaats dat bottom-up werkt en concrete oplossingen kan bieden voor gebiedsopgaven, waarbij eigenaren, boeren en andere stakeholders samen keuzes maken voor een succesvolle gebiedstransitie.

Ing. Peter van Houweling, redacteur
De Landeigenaar

Het is een zonnige middag in januari wanneer op het bosrijke Landgoed Bieduinen vertegenwoordigers van regionale overheden, BPG Landelijk Brabant, ZLTO en terreinbeherende organisaties samenkomen voor een bijeenkomst over de toekomst van de Brabantse Wal. Landgoed Bieduinen ligt in Putte, in het uiterste zuidwesten van Noord-Brabant, op een steenworp afstand van de grens met Zeeland en met die van België. De Brabantse Wal is een van de twaalf Natura 2000-gebieden in de provincie. In het Natura 2000-gebied en in de overgangsgebieden daar-

“De Gebiedstool biedt eigenaren ondersteuning bij het maken van keuzes”

omheen liggen kansen voor een combinatie van oplossingen voor een sterkere natuur, voldoende en schoon water, een goede bodem en toekomstperspectief voor de landbouw. In de zogeheten groenblauwe gebiedsgerichte aanpak (GGA) werken de organisaties en overheden die zich op het landgoed hebben verzameld, samen aan die doelen.

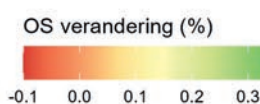
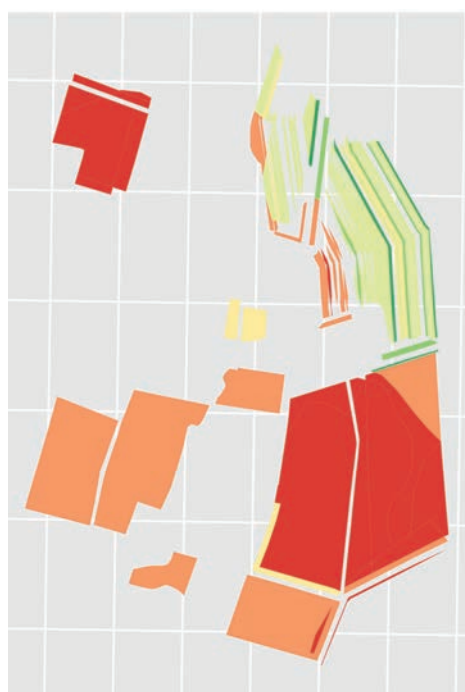
De Brabantse Wal is een hoger gelegen kwetsbaar natuurgebied dat bestaat uit polders, heiden, zandverstuivingen, vennen, bossen, klei- en zandgronden en zoet en zout water. In het gebied zijn verschillende landgoederen en op de landbouwpercelen groeien akkerbouwgewassen, groenten, gras en mais. Ook zijn er grote terreinen van het ministerie van Defensie, waaronder de militaire Vliegbasis Woensdrecht.

Omdat er in het gebied diverse landgoederen en gronden van particuliere eigenaren zijn, is BPG Vereniging landelijk Brabant een belangrijke partner in de gebiedsgerichte aanpak.

Landgoedmodel biedt perspectief

FPG-directeur Gerbrand van 't Klooster is die middag een van de sprekers. In de visie van de FPG is het zogeheten Landgoedmodel een effectief model voor de transitie van het landelijk gebied zoals op de Brabantse Wal, betoogt hij. Dit model biedt perspectief in gebiedsprocessen. Landgoedeigenaren werken immers al eeuwenlang met een combinatie van natuur, bos, landbouw en andere functies op hun eigendom. Vooral voor de overgangsgebieden tussen natuur en de omgeving is het een nuttig model, legt hij uit.

Verandering van organisch stof gehalte in de bodem in scenario met 10 cm grondwaterstandsverhoging bij huidige teelten (inclusief strokenteelt)
Figuur: Aequator
Groen + Ruimte

De FPG heeft daarom bij het ministerie van LVVN een aanpak volgens dit model bepleit. Het ministerie heeft daarvoor ruimte geboden binnen het interbestuurlijk programma Natuur dat werkt aan natuurherstel van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Aan Aequator Groen + Ruimte is gevraagd om dit in de praktijk uit te werken.

“Om inzicht te krijgen in de beste maatregelen voor dit gebied hebben we behoefte aan inzicht in balansen en kringlopen van gewassen, water, koolstof, organische stof, nitraat en natuur”, legt Anne-Marie Majoie uit. Ze is regiomanager Zuid bij de FPG. Dat inzicht is niet alleen nodig op schaalniveau van het hele gebied, maar ook per bedrijf en per perceel.

De Gebiedstool die Aequator heeft ontwikkeld, geeft die informatie. “Het biedt eigenaren ondersteuning bij het maken van keuzes”, zegt Majoie.

Het centrale idee bij deze aanpak is de ontwikkeling en optimalisatie van het Landgoedmodel als sleutel om functies en verdienmodellen in het gebied te integreren.

Het merendeel van de landgoederen in het gebied is voor een belangrijk deel van hun inkomsten afhankelijk van de pacht en erfpacht van landbouwgrond. De toekomst van de meeste landgoederen is hierdoor mede afhankelijk van een toekomstbestendige landbouw. Het doel is een duurzame en toekomstbestendige invulling van particuliere landgoederen. Op een landgoed komen immers voor landbouw en natuur de schaalniveaus samen: perceel, bedrijf en gebied. Daarom biedt het landgoed het ideale schaalniveau om balansen inzichtelijk te maken. In dit onderzoek is getracht om die balansen, interacties en afwentelingen op deze drie schaalniveaus in beeld te brengen.

De aanpak van het project richt zich op het hele gebied waarin de landgoederen liggen, maar er is ingezoomd op vier landgoederen.

Gebiedstool geeft informatie

Miriam van Meeteren en Peter Sloot van advies-

bureau Aequator leggen tijdens de bijeenkomst de achterliggende visie uit en voor welke aanpak is gekozen in de afgelopen periode. Na kennismakingsronden met boeren en eigenaren en rentmeesters van de landgoederen, is gestart met een inventarisatie. Daaruit bleek dat er sprake is van een ‘enorme diversiteit’ bij de agrarische bedrijven.

De volgende stap was het veldwerk, zoals het in kaart brengen van bodemprofielen en de waterhuishouding, en van de interactie tussen het landbouwkundig gebruik en de natuurfuncties.

Met de zelf ontwikkelde ‘Gebiedstool’ bracht Aequator de huidige situatie in beeld. Het adviesbureau maakte een uitgebreide inventarisatie van de percelen op basis van het landgebruik van de laatste veertien jaar en van zaken als gewasopbrengst, organische stofgehalte, stikstofbalans, biodiversiteit en beschikbaarheid van water.

Vervolgens is voor de vier landgoederen in beeld gebracht wat de effecten zijn van scenario’s als verhoging of verlaging van het grondwaterpeil, de overstap van gangbare naar biologische teelt en andere maatregelen.

Die effecten zijn bekeken voor tal van facetten, zoals gewasopbrengsten, het gehalte organische stof, stikstofuitspoeling en natuurwaarden. Daarbij kan met deze Gebiedstool in- en uitgezoomd worden: van gebiedsniveau naar bedrijfsniveau en perceelniveau, en andersom.

Deze aanpak geeft inzicht in de effecten die optreden wanneer er aan bepaalde knoppen wordt gedraaid, legt Van Meeteren uit.

Ze benadrukt wel dat de Gebiedstool inzicht geeft, maar geen middel is om op af te rekenen. “Het is een middel om de discussie beter te kunnen voeren, een basis voor een goed gesprek. Je kunt er niet op beoordelen en het is ook geen middel voor monitoring. Het kan wel een middel zijn voor doelsturing.”

Toekomstbestendig landgoed

FPG-regiomanager Majoie sluit daarop aan: “Het

Strokteelt op een van de landgoederen, die rechtsbovenin is te zien op het kaartje. Foto: Aequator Groen + Ruimte

Topambtenaar Fischer: “Nuttige aanpak”

Pim Fischer is een van de vertegenwoordigers van het ministerie van LVVN tijdens de bijeenkomst op Landgoed Bieduinen in Putte. Hij is onder andere voorzitter van de Stuurgroep Programma Natuur van het ministerie van LVVN. Fischer is positief over de aanpak: “Dit kan behulpzaam zijn voor gebiedsprocessen om oplossingen te vinden die op de ene plek anders kunnen zijn dan op een andere plek.”

Pim Fischer, ministerie van LVVN: “Dit kan behulpzaam zijn voor gebiedsprocessen om oplossingen te vinden die op de ene plek anders kunnen zijn dan op een andere plek.” Foto: Peter van Houweling

maakt inzichtelijk: ‘Als ik aan die knop draai, wat is dan het effect?’; en ook: ‘Welke type landbouw past waar?’ Niet overal past hetzelfde. Welke percelen zijn bijvoorbeeld geschikt voor biobased gewassen?’

Majoie legt uit dat het doel is om inzichtelijk te maken wat waar het meest geschikt is. “Dat inzicht ondersteunt het gesprek, vooral met de eigenaren in de overgangsgebieden rondom Natura 2000, over de te nemen maatregelen en over handelingsperspectieven op landgoed- en gebiedsniveau, zowel voor de eigen huidige als voor nieuwe bedrijfsactiviteiten. Zo kan in nauwe samenwerking tussen verpachter en pachters gewerkt worden aan een strategisch ontwikkelingsplan voor een toekomstbestendig landgoed.”

Draagkracht en draagvlak

Die handelingsperspectieven zullen ook worden weergegeven op zogeheten menukaarten. Deze visualiseren voor eigenaren en beheerders van landgoederen en voor boeren welke gezamenlijke keuzes passen bij het gebied, bij hun bedrijfsvoering en bij de gebiedsopgaven.

De menukaarten zijn ondersteunend voor bedrijfsplannen om daadwerkelijk te werken aan de gebiedstransitie, zoals het meer beschermen van natuur, duurzamer bosbeheer, behoud van biodiversiteit en

een blijvend perspectief voor boeren.

Majoie: “De inzet van de Gebiedstool en de menukaarten maakt de keuzes en handelingsperspectieven in het gebied inzichtelijk en zal aansluiten bij de overheidsopgaven in het gebied. Daardoor ontstaat de basis voor een realistische transitie, met als doel ecologische én economische volhoudbaarheid, continuïteit en leefbaarheid. Deze aanpak verbindt het integrale bottom-up denken, dat nu vaak ontbreekt in beleidsprocessen van het top-down gebiedsbeleid met doelen vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).”

Ze benadrukt dat het project zich richt op het creëren van samenhang en binding in het gebied, waarbij kennis en kunde worden gedeeld om samen het eigenaarschap voor de streek te bevorderen. Door met deze bottom-up aanpak bij te dragen aan het gebiedsproces, wordt draagkracht en draagvlak gecreëerd.

Concrete oplossingen

Majoie is enthousiast over deze aanpak. Maar er is nog meer nodig, geeft ze aan. “Het is de wens van de FPG dat er meer inzicht komt in welke invloed maatregelen die op landbouwpercelen worden genomen, hebben op de natuur. Het is onze ambitie dat die koppeling nog gemaakt wordt in het onderzoek en in de modellen. Dan zou de Gebiedstool in veel andere regio’s waar gebiedsopgaven liggen, ook goed bruikbaar zijn. Het uiteindelijke doel is het bieden van concrete oplossingen voor gebiedsopgaven, waarbij eigenaren, boeren en andere stakeholders samen keuzes maken voor een succesvolle gebiedstransitie.”

Ook Van ’t Klooster ziet veel mogelijkheden voor deze aanpak: “Hiermee ontstaat perspectief in gebiedsprocessen.”

Na afloop van de bijeenkomst praten de aanwezigen verder over dat perspectief tijdens een mooie wandeling door de bossen van Landgoed Bieduinen, met uitleg over het bosbeheer door beheerder Anton Vos.

Landgoedmodel als motor voor transitie

Het centrale idee van het project op de Brabantse Wal is de ontwikkeling en optimalisatie van het zogeheten Landgoedmodel als een sleutel om diverse functies en verdienmodellen in het landelijk gebied te integreren. De denkwijze van landgoederen is immers gericht op de lange termijn en geeft daardoor stabiliteit en continuïteit voor natuur en agrarisch beheer.

Nederland als test case voor Europa: wat betekent **het regeerakkoord** voor particuliere landeigenaren

Het Nederlandse regeerakkoord 2026-2030 bevestigt opnieuw dat Nederland een van de belangrijkste Europese testlanden blijft voor de praktische uitvoering van EU-milieu-, natuur- en landbouwbeleid. Voor particuliere landeigenaren in heel Europa is de Nederlandse koers een indicatie van toekomstige Europese beleidsontwikkelingen.

Dr. Jurgen Tack, European Landowners' Organization

Het kabinet kiest voor wettelijk vastgelegde stikstofreductiedoelen tot 2035, gecombineerd met sectorale plafonds, gebiedszonering rond Natura 2000 en mogelijke aanvullende maatregelen wanneer doelen niet worden gehaald. Positief is dat Nederland expliciet wil verschuiven van louter depositie-modellen naar emissiesturing en feitelijke natuurkwaliteit. Dit ligt in lijn met het ELO-standpunt dat beleid gebaseerd moet zijn op meetbare resultaten en praktische haalbaarheid.

Toch blijft het fundamentele probleem bestaan dat landbouwbedrijven geconfronteerd worden met langdurige juridische onzekerheid. De mogelijkheid dat later alsnog ingrepen volgen, zoals beperking van productierechten, indien doelen niet gehaald worden, staat haaks op de rechtszekerheid die volgens de ELO essentieel is voor investeringen in duurzame landgebruikssystemen. Zonder stabiele randvoorwaarden dreigt beleid duurzaamheid te vertragen in plaats van te versnellen.

Partnerschap of indirecte druk?

De geplande zonering rond kwetsbare natuurgebieden, gecombineerd met nationale en regionale grondbanken om bedrijfsverplaatsing te faciliteren, kan technisch oplossingen bieden. Maar vanuit Europees landowner-perspectief ligt hier een gevoelig punt: dergelijke

instrumenten werken alleen wanneer zij strikt vrijwillig, economisch realistisch en juridisch voorspelbaar blijven. De ELO heeft consequent benadrukt dat natuurdoelen enkel haalbaar zijn wanneer particuliere landeigenaren volwaardige partners zijn, geen beleidsobjecten.

Implementatie blijft sleutel

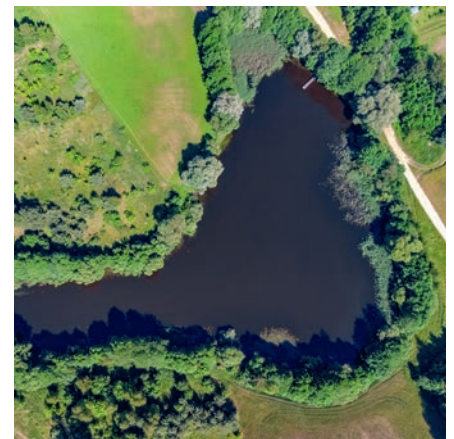
Nederland bevestigt de uitvoering van de Europese Natuurherstelverordening, met expliciete aandacht voor economische en ruimtelijke afwegingen. Deze pragmatische formulering sluit aan bij ELO's pleidooi voor multifunctioneel landgebruik en integratie van productie, biodiversiteit en plattelandontwikkeling. De echte test zal echter liggen in de administratieve uitvoering: eerdere Nederlandse ervaringen tonen hoe juridische procedures en vergunningseisen landbouw en landbeheer langdurig kunnen blokkeren.

Innovatie: sterk signaal

Het meest constructieve element voor Europese landeigenaren is de duidelijke inzet op innovatie: sensortechnologie, robotisering, biotechnologie en AI worden expliciet genoemd als pijlers van het toekomstige voedselsysteem. Ook de actieve Nederlandse steun voor nieuwe veredelings technieken zoals CRISPR op EU-niveau, sluit direct aan bij ELO's oproep om wetenschap en productiviteit centraal te stellen in de Green Deal.

Conclusie voor Europa

Voor de ELO toont het Nederlandse

Zonering rond kwetsbare natuurgebieden, gecombineerd met grondbanken om bedrijfsverplaatsing te faciliteren, kan technische oplossingen bieden. Foto: iStock

regeerakkoord vooral een fundamentele spanning die vandaag in heel Europa zichtbaar is: politieke ambitie voor natuurherstel en emissiereductie groeit sneller dan de bestuurlijke capaciteit om rechtszekere en economisch werkbare systemen te leveren.

Nederland kan opnieuw een Europees voorbeeld worden. Dat kan echter alleen indien het erin slaagt regelgeving te vereenvoudigen, vrijwillige instrumenten centraal te stellen en particuliere landeigenaren structureel te behandelen als investerende partners in biodiversiteit, voedselzekerheid en klimaatadaptatie. Juist dat partnerschap zal bepalen of dit beleid een model wordt voor Europa, of een waarschuwing.

Landbouwexport groeit door, maar **import stijgt sneller**

De Nederlandse landbouwexport blijft doorgroeien. In 2025 exporteerde Nederland voor 137,5 miljard euro aan landbouwgoederen, een stijging van 8,4 procent ten opzichte van een jaar eerder. Daarmee groeit de export al tien jaar op rij. Tegelijkertijd nam ook de import sterk toe, zelfs sneller dan de export: met 11,3 procent tot 95,1 miljard euro.

Dr. Jop Woltjer,
Wageningen Social &
Economic Research

Voor veel grondeigenaren en agrariërs lijken dit vooral macro-economische cijfers, maar toch zeggen ze veel over de markten waarin Nederlandse landbouwbedrijven opereren en daarmee indirect ook over grondwaarde, investeringsruimte en toekomstperspectief.

Hogere prijzen stuwen groei

De stijging van de exportwaarde komt grotendeels door hogere prijzen voor landbouw- en voedselproducten. Meer dan twee derde van de groei is hieraan toe te schrijven; het exportvolume nam slechts beperkt toe.

Dat betekent dat de internationale markt momenteel vooral waarde toevoegt via prijsontwikkeling en minder via extra productie. Voor agrariërs vertaalt zich dat in sterkere opbrengstprijzen

in delen van de sector, terwijl tegelijkertijd ook kosten en importprijzen stijgen, wat ook zichtbaar is in de snelgroeiende importwaarde.

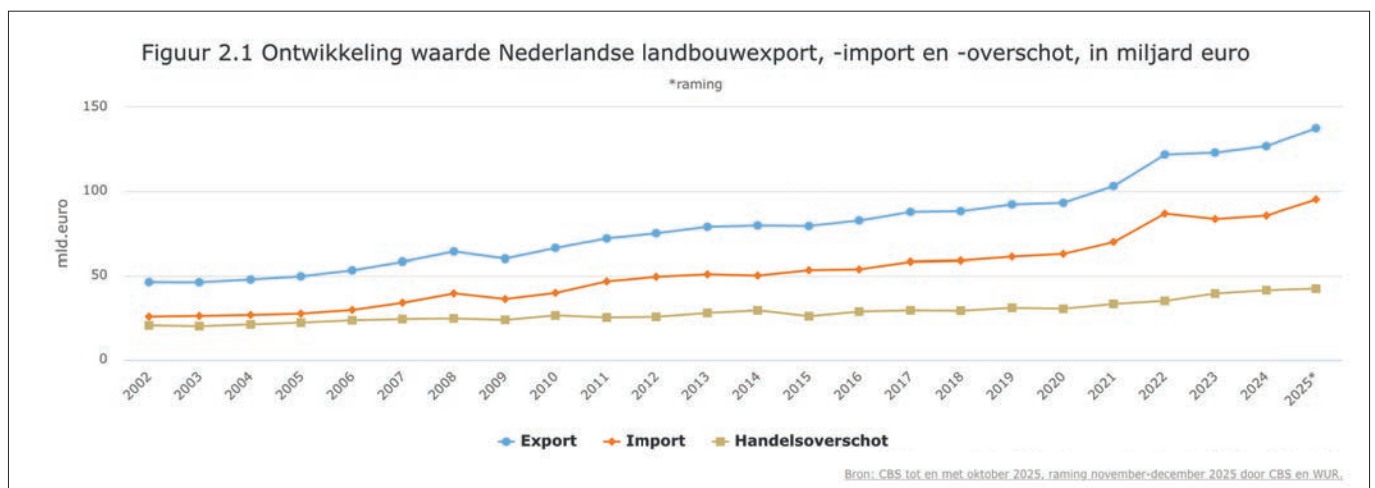
Europa is grootste afzetmarkt

De Nederlandse landbouw blijft sterk verweven met de Europese markt. Bijna driekwart van de export gaat naar andere EU-landen, met Duitsland als belangrijkste bestemming. Vooral zuivel, sier- en vlees behoren tot de grote exportgroepen. Die sterke Europese oriëntatie is relevant voor grondgebruik: veel Nederlandse productie is ingericht op stabiele, nabijgelegen afzetmarkten met hoge kwaliteitseisen. Dit ondersteunt wel de intensieve en kapitaalintensieve landbouwsystemen wat daarmee indirect ook de economische waarde van landbouwgrond opdrijft.

Verwerker en handelsland

Opvallend is dat Nederland niet alleen exporteert wat hier wordt geproduceerd. Ongeveer twee derde van de export bestaat uit producten van Nederlandse makelij, terwijl een groot deel van de

De stijging van de exportwaarde komt grotendeels door hogere prijzen

Bijna driekwart van de export gaat naar andere EU-landen, met name naar Duitsland. Sierteelt is een van de grote exportgroepen. Foto: iStock

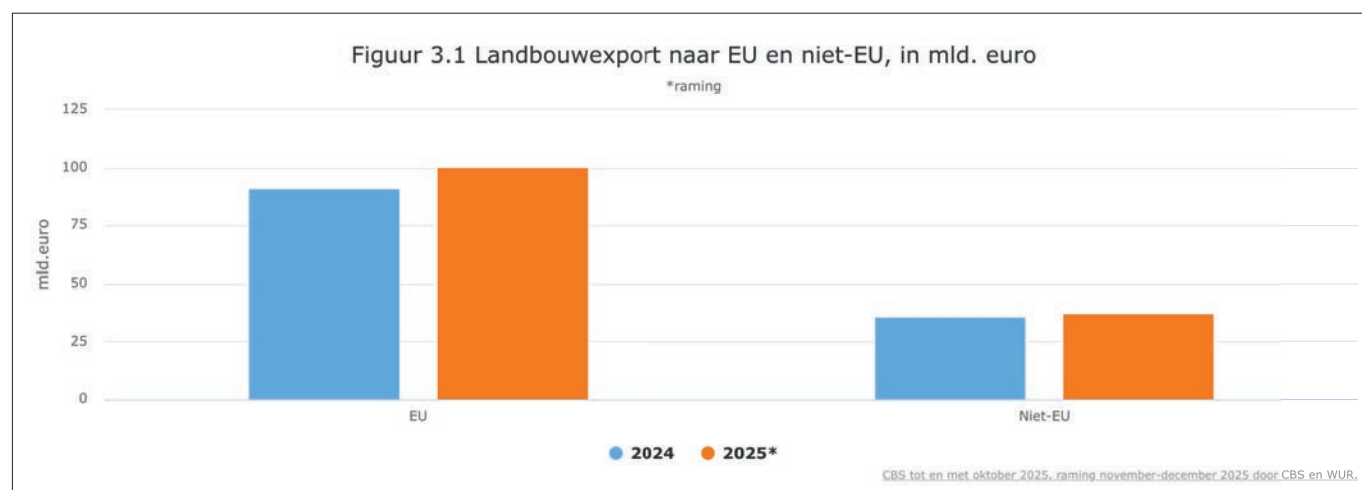
import wordt verwerkt en opnieuw uitgevoerd. Nederland fungeert daarmee als schakel in internationale voedselketens. Voor primaire producenten betekent dit dat hun positie sterk samenhangt met verwerkende industrie, logistiek en handel, factoren die mede bepalen waar landbouw economisch rendabel blijft.

Economie versus maatschappij

De sterke handelspositie levert Nederland aanzienlijke inkomsten en werkgelegenheid op, maar

voedt tegelijk het maatschappelijke debat over ruimtegebruik, milieu en duurzaamheid. De uitdaging voor de komende jaren ligt in het behouden van economische waarde uit internationale handel, terwijl tegelijk wordt voldaan aan strengere eisen rond natuur, klimaat en leefomgeving.

Juist op dat spanningsveld raken handelscijfers en grondgebruik elkaar: keuzes over productie, extensivering of functieverandering worden uiteindelijk zichtbaar op het land zelf en dus ook bij de grondeigenaar.

Natuur beheren met zekerheid en overzicht

Met BOOMapp

- Plan uw onderhoud slim
- Bekijk de status van al uw natuurelementen
- Voldoe eenvoudig aan de zorgplicht

 boomapp.nl

Contact

0485 - 763601
info@gisarts.nl
Made in

Saltus Rentmeesters is uw partner in grond- en pachtzaken

Wij beheren **gronden, gebouwen en landgoederen** en verzorgen **pachtzaken** en **contractbeheer** met grote nauwkeurigheid. Daarnaast bemiddelen we bij de **aan- en verkoop van onroerende zaken**, voeren we professionele **taxaties** uit en zijn we gespecialiseerd in **grondverwerving**. We bieden heldere **adviezen** bij complexe vraagstukken in het **landelijk gebied**.

Deskundig, nuchter en betrokken: voor het beste resultaat.

saltusrentmeesters.nl

Dokter van Deenweg 162
8025 BM Zwolle

info@saltusrentmeesters.nl
038 - 422 77 69

Van Eysinga & Oostra c.s. rentmeesters en juristen

Specialisten in:

- Beheer van onroerende goederen
- Aan- en verkopen
- Bestuursrechtelijke procedures
- (Erf)pachtzaken
- Ruilverkavelingszaken
- Taxaties
- Beleggingen
- WOZ-procedures

www.vaneysinga-oostra.nl

Postadres:
Postbus 254 • 8600 AG Sneek

Bezoekadres:
Hegedyk 9 • 8601 ZR Sneek

Tel. 0515-238700 • Fax 0515-238701
E-mail: info@vaneysinga-oostra.nl

Rentmeester NVR

MEESTERS in landelijk ONROEREND GOED

INWONEND BEHEERDERSPAAR GEZOCHT (M/V)

Buitenplaats Planetarium Zuylenburgh & Logement Swaenenvecht – Vechtstreek

De beheerdersfunctie omvat het landgoed in de breedste zin van het woord. Van u wordt verwacht dat u met overzicht, toewijding en verantwoordelijkheidsgevoel toeziet op het dagelijks beheer van gebouwen, terrein en voorzieningen. Tevens het op passende wijze ontvangen en begeleiden van gasten alsmede het bewaken van kwaliteit en presentatie.

De functie vraagt om discretie, praktische inzetbaarheid, organisatorisch vermogen en een natuurlijke verbondenheid met historisch erfgoed en het buitenleven.

Meer informatie over deze unieke vacature in een hele mooie omgeving is te vinden op www.aandevecht.com of scan de QR-code.

Belangstellenden worden uitgenodigd hun sollicitatie te richten aan:

Dhr. R. Brummelkamp
✉ Sollicitatie@degenaar.amsterdam
Ook voor nadere informatie.

Foto: Peter van Houweling

Hoe fabrikantenzoon natuur ontwikkelt

Roel Winters (65) is oprichter van natuurlandgoed De Langakkers. Bosgrond kocht hij van Staatsbosbeheer, landbouwgrond van de buurman en een deel erfde hij. Roel begon ruim twintig jaar geleden zijn 22 hectare om te zetten in natuur. “Ik snap niet dat er zo weinig natuurtuinen zijn. Soorten beschermen brengt mij zoveel.”

Drs. Hans Kamerbeek, ecooloog en journalist

L oftuigen klinken alom. Oud-premier Dries van Agt hing een dag aan zijn lippen en stuurde een bewonderend gedicht. Schrijver en cabaretier Hans Dorrestijn komt jaarlijks op bezoek om met hem te ‘vogelen’. Jaap Dirkmaat, directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC), gaf hem in 2014 De Gouden Mispel, vanwege ‘de ontwikkeling en aanleg met veel liefde en zorg van een natuur- en cultuurrijk landgoed’.

Journalist Caspar Janssen schrijft in het boek *De Natuurmakers*: ‘In het aangrenzende Leenderbos van Staatsbosbeheer is de soortenrijkdom per hectare lager. Dat is niet gek, want natuurorganisaties doen het anders. In hun uitgestrekte gebieden is het niet te doen om met zoveel aandacht te beheren als Roel Winters doet op zijn landgoed.’

Omvorming naar natuur

De Langakkers is sinds 2003 een landgoed volgens de Natuurschoonwet (NSW). Voorheen was het een agrarisch bedrijf, in bezit van de familie Winters. De belangrijkste inkomstenbron zijn de loodsen op een deel dat ‘bedrijventerrein’ als bestemming heeft. In de huurcontracten met de ondernemers heeft Roel bepalingen opgenomen om zijn natuur zo weinig mogelijk schade toe te brengen, zoals lawaaioverlast en lichtvervuiling. Uit de opbrengst kan Winters een spaarpot aanvullen.

Voor de provinciale beheersubsidie is Roel gekwalificeerd natuurbeheerder en heeft op die manier veel contact met andere natuurbeheerders.

Rode-Lijstsoorten

Hij streeft met De Langakkers naar een kleinschalig, agrarisch cultuurlandschap, een natuurtuin en alle Rode-Lijstsoorten die je mag verwachten in deze omstandigheden. Voor zeldzame en beschermde soorten maakt hij de omstandigheden extra gunstig. Voor extensieve begrazing heeft hij vijf Kempische heideschappen en vier brandrode runderen. Zij zorgen voor bloemrijk grasland, akkers en ruigtes. Sinds 1996 voegt hij landschapselementen toe om biodiversiteit en schoonheid te verhogen, zoals houtwallen, vlechthekken, amfibiepoelen, stapelmuren, een 64 meter lange kelder als schuilplaats voor franjes-taarten, grootoor- en baardvleermuizen, nestkasten voor gierzwaluwen, een huiszwaluwtil en oeverzwaluwwand. Winters: “Het extensieve beheer op De Langakkers is erg belangrijk. Kleinschalig beheren van het gebied betekent niet alles tegelijk doen, maar stapsgewijs. Iedere keer kijk ik wat de natuur me vertelt. Zo verhogen we de biodiversiteit. Onder beheer verstaan we maaien en afvoeren van het maaisel, want dat is nog belangrijker dan maaien. Bewerken en inzaaien van de akkers, hekken vlechten en knippen, wilgen knotten en poelen opschonen. Daarop reageert de kwetsbare natuur positief.” Een stuk of vijf vrijwilligers helpen mee.

Biodiversiteit fors gestegen

Door deze veranderingen is de diversiteit van flora en fauna op De Langakkers fors gestegen. “Bij de start in 2003 van de regelmatige monitoring volgens Sovon-criteria telde ik 36 broedvogelsoorten; elf jaar later, waren dat er 52, waaronder patrijs, geelgors en spotvogel.”

In 2014 telde hij 26 soorten dagvlinders die afkomen op de rijkdom aan bloemen. Tijdens goed vlinderweer loopt Roel wekelijks 19 telroutes en verstuurt zijn waarnemingen digitaal naar de Vlinderstichting. Duizenden losse waarnemingen stuurt Roel naar Telmee.nl.

Winters begon van jongs af aan als vogelaar. Het vak ecologie heeft hij zich in de praktijk eigen gemaakt. Hij legde contacten met diverse hoogleraren en zo’n twintig natuurorganisaties als de Vogelbescherming en de Vlinderstichting. Zijn kennis, ervaring en enthousiasme brengt hij op anderen over, via werkgroepen (weidevogels, uilen, vleermuizen en zwaluwen).

Ook zet hij zich in als vrijwilliger en excursieleider bij organisaties als IVN en Vogelbescherming. Hij helpt particulieren en bedrijven bij aanleg en beheer, van natuurtuinen tot landgoederen.

Meer informatie

Samenloop bedrijfsopvolgingsregeling en Natuurschoonwet bij landgoederen

Mr. Frederik Evelein,
redacteur De
Landeigenaar

Een van de voordelen van een onder de Natuurschoonwet 1928 (NSW) gerangschikt landgoed is de belastingvrijstelling die kan worden verkregen bij vererving of schenking ervan. Bij schenking of vererving kunnen ook andere fiscale faciliteiten van toepassing zijn, zoals de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR). Het is dan ook mogelijk om zowel een beroep te doen op de NSW als op de BOR.

Eigenaren kunnen een beroep doen op beide regelingen als met (een gedeelte van) het landgoed een onderneming wordt gedreven. Op het gerangschikte landgoed is dan de NSW-vrijstelling van toepassing en op de onderneming de BOR. Als het landgoed onderdeel uitmaakt van de onderneming vindt een samenloop van de regelingen plaats.

Tot nu toe werd dat voornamelijk als een theoretische mogelijkheid gezien. De regelingen kennen beide een ander wetgevingskader. De Rechtbank Noord-Nederland heeft echter vorig jaar uitspraak gedaan in een zaak waarin daadwerkelijk sprake was van een samenloop van beide regelingen¹.

Unieke uitspraak

Het gaat hier om een unieke uitspraak. Dat beseft de Rechtbank ook en maakt de expliciete opmerking dat zij zich *'voor de vraag gesteld die – naar haar weten – niet eerder aan een rechter is voorgelegd en die in de vakliteratuur tot op heden als een vooral theoretische mogelijkheid is besproken'*.

Deze zaak is van belang omdat het duidelijk maakt dat de BOR op landgoederen van toepassing kan zijn en onder welke voorwaarden. De uitspraak maakt ook duidelijk dat de grondslagen van beide regelingen verschillend kunnen zijn, omdat met een liquidatiewaarde en een going concern-waarde gerekend kan worden. Het verschil tussen deze twee waarden kan bij een landgoed groot zijn. Ten slotte illustreert deze uitspraak ook weer eens dat het niet altijd even duidelijk is op welke manier de faciliteiten van de NSW zich verhouden tot andere belastingwetten.

De zaak bij Rechtbank Noord-Nederland draaide om de vraag hoe de NSW-faciliteit moet worden toegepast wanneer tegelijkertijd een beroep wordt gedaan op de BOR. De rechtbank oordeelde dat de NSW-faciliteit in een dergelijk geval slechts beperkt kan worden toegepast, omdat anders een te ruime fiscale tegemoetkoming zou ontstaan. Dit is het nadeel van de verkrijger omdat de BOR niet altijd 100 procent vrijstelt, maar gedeeltelijk, slechts 83 procent.

Twee verschillende regelingen

Alvorens nader in te gaan op de uitspraak van de Rechtbank is het goed om de fiscale faciliteiten naast elkaar te leggen.

De BOR is gericht op het faciliteren van de overdracht van ondernemingen. De regeling beoogt te voorkomen dat ondernemingen bij schenking of vererving moeten worden geliquideerd om de belastingheffing te betalen. Daarom komt uitsluitend ondernemingsvermogen in aanmerking voor de BOR. Doorslaggevend is of sprake is van een

Er is veel rekenwerk nodig om te kunnen beoordelen wanneer op welke vrijstelling een beroep kan worden gedaan

materiële onderneming: een duurzame organisatie van arbeid en kapitaal, gericht op deelname aan het economisch verkeer, met ondernemersrisico en een winststreven. Vermogen dat slechts passief wordt aangehouden – zoals verpachte gronden of gronden die enkel worden beheerd – kwalificeert in beginsel als beleggingsvermogen en valt buiten de regeling.

De NSW-vrijstelling kent een geheel andere insteek. Bij deze faciliteit staat niet de economische activiteit centraal, maar het behoud van natuurschoon en het culturele erfgoed. De vrijstelling is gekoppeld aan de rangschikking van het landgoed. Aan de vrijstelling is een bezits- en een instandhoudingsvereiste gekoppeld.

De waardering voor beide regelingen kan ook verschillend zijn. De BOR gaat in beginsel uit van de going concern-waarde: de waarde van de onderneming bij voortzetting, waarbij wordt verondersteld dat de onderneming haar activiteiten duurzaam blijft uitoefenen. De NSW-faciliteit sluit daarentegen aan bij de liquidatiewaarde, oftewel de waarde die zou worden gerealiseerd bij verkoop van de afzonderlijke vermogensbestanddelen bij beëindiging van de onderneming.

Het verschil tussen deze beide waarderingen zal bij landgoederen groot zijn. Het resultaat van de onderneming van een landgoed zal relatief gering zijn ten opzichte van wat de losse onderdelen van het landgoed bij afzonderlijke verkoop opbrengen.

Geen dubbele faciliteiten

De Rechtbank is van oordeel dat de verkrijger niet kan rekenen op een volledige cumulatie van de fiscale voorwaarden bij samenloop van de BOR en de NSW-faciliteit. In tegenstelling tot wat de verkrijger stelde, was de Rechtbank van mening dat bij de berekening van de BOR ook met de liquidatiewaarde en niet met de going concern-waarde

moest worden gerekend.

Door het gebruik van deze hogere waardering voor de BOR valt verreweg het grootste gedeelte van het landgoed onder de BOR-vrijstelling. De NSW-faciliteit is alleen van toepassing op dat gedeelte van het landgoed dat niet onder de BOR valt.

Onduidelijkheid blijft bestaan

Niet onvermeld mag blijven dat de wet zelf geen expliciete rangorde of samenloopregeling kent. Dit wordt nu ingevuld door de Rechtbank via interpretatie. Het is dan ook maar de vraag in hoeverre het laatste woord gezegd (of geschreven) is over de samenloop van de BOR en de NSW.

Uit de uitspraak van de Rechtbank blijkt ook dat de NSW-faciliteit als vangnet wordt gezien. De Rechtbank motiveert haar uitspraak door op te merken dat de NSW-faciliteit voor de erf- en schenkbelasting in het leven is geroepen om te stimuleren dat economisch vaak weinig rendabele landgoederen in stand worden gehouden, c.q. gecreëerd. Door de NSW-vrijstelling alleen van toepassing te laten zijn op de NSW-gerangschikte goederen die niet zijn vrijgesteld op basis van de BOR, wordt het doel van de NSW behaald.

Kijkend naar de uitspraak kan geconcludeerd worden dat veel rekenwerk nodig is om te kunnen beoordelen wanneer op welke vrijstelling een beroep kan worden gedaan. De NSW alleen is al redelijk gecompliceerd. Een samenloop met andere fiscale regelingen maakt het alleen maar ingewikkelder. Veel onduidelijkheid blijft bestaan omdat (rechts)vragen hierover niet vaak aan de rechter zijn voorgelegd. Tel daarbij de mogelijke wetswijzigingen bij op en het mag duidelijk zijn dat het niet eenvoudiger zal gaan worden.

¹Rechtbank Noord-Nederland 30-09-2025, zaaknummer 24/2310

Eigenaren kunnen een beroep doen op beide regelingen als met (een gedeelte van) het landgoed een onderneming wordt gedreven.

Foto: iStock

Voortzetting gebruik na einde termijn erfpacht

Pachregels zijn niet automatisch van toepassing op een erfpachtovereenkomst. Ze zijn wel van toepassing op een erfpachtovereenkomst voor 25 jaar of korter.¹ Daarmee wil de overheid voorkomen dat de pachtbescherming wordt ontdoken.

Mr. Els Harbers,
advocaat bij
Vangoud Advocaten

Als landbouwgrond via een pachtovereenkomst in gebruik wordt gegeven, is er sprake van een persoonlijk recht. Het recht is gebonden aan de persoon van pachter. Een alternatief is erfpacht. Dat is een zakelijk recht, waarvoor een notariële akte noodzakelijk is. Een erfpachtrecht is in beginsel overdraagbaar. Op een erfpachtovereenkomst voor 25 jaar of langer zijn de pachregels niet van toepassing. Om te voorkomen dat de pachtbescherming zou kunnen worden ontdoken, staat al sinds jaar en dag in de wet dat de pachregels wel van toepassing zijn op een erfpachtovereenkomst voor 25 jaar of korter.² Om die reden wordt voor landbouwgrond bijna altijd een erfpachtovereenkomst voor 26 jaar of meer gesloten.

Wat gebeurt er nu als de termijn van 26 jaar van de erfpachtovereenkomst is geëindigd, het gebruik en de betaling worden voortgezet, zonder dat er een nieuwe erfpachtakte via de notaris wordt verleden? Ontstaat er dan een (mondelinge) pachtovereenkomst? Nee, dat is niet het geval. Uit artikel 5:98 van het Burgerlijk Wetboek vloeit voort dat in dat geval de erfpacht tussen partijen blijft doorlopen.

Vervolgens kunnen zowel de eigenaar als de erfpachter de (stilzwijgend) verlengde erfpachtovereenkomst op enig moment opzeggen met een termijn van één jaar. De erfpachter heeft dan geen recht op verlenging. De overeenkomst eindigt op de datum waartegen is opgezegd.

Geen notariële akte

Onlangs speelde dit in een zaak waarin de pachtkamer van het Hof Arnhem-Leeuwarden uitspraak heeft gedaan.³ De casus is als volgt: Met ingang van 1 november 1985 zijn percelen landbouwgrond voor 26 jaar in erfpacht uitgegeven. Na afloop van de termijn zijn partijen in gesprek gegaan over een voortzetting van de erfpacht. Er is in 2014 over-

eenstemming bereikt over een nieuwe erfpachtermijn eindigend in 2023, met een hogere canon en die canon is door de erfpachter ook daadwerkelijk betaald.

Uiteindelijk is echter om onduidelijke redenen de notariële akte niet gepasseerd, hetgeen de eigenaar pas bij het einde van de overeengekomen termijn in 2023 duidelijk werd. Voor het bestaan van een erfpachtovereenkomst is noodzakelijk dat deze wordt vastgelegd in een notariële akte, anders hebben de afspraken geen werking.

De erfpachter beriep zich vervolgens op het bestaan van een (mondelinge) pachtovereenkomst, maar die vlieger ging dus niet op. Het Hof oordeelt dat er geen pachtovereenkomst tussen partijen is ontstaan, daarover is geen wilsovereenstemming bereikt. De erfpachtakte uit 1986 was blijven doorlopen, die was door de eigenaar opgezegd met inachtneming van de termijn van een jaar en de erfpachter diende dus de percelen te ontruimen.

Geen zakelijke werking

De erfpachter had in 2015 het erfpachtrecht overgedragen aan zijn zoon, hetgeen op grond van de erfpachtakte uit 1986 zonder toestemming van de eigenaar kon geschieden. Het Hof oordeelt dat de zoon niet gebonden was aan de hogere canon die vader en de eigenaar in de conceptakte waren overeengekomen; die akte had immers geen zakelijke werking. Omdat de zoon wel vanaf 2015 die hogere canon heeft betaald, bepaalt het Hof dat de eigenaar het verschil moet terugbetalen.

Voetnoot:

¹In het consultatievoorstel herzien pachtregelgeving is het voorstel om deze termijn te verhogen naar 35 jaar.

²In het consultatievoorstel herzien pachtregelgeving is het voorstel om deze termijn te verhogen naar 35 jaar.

³Pachtkamer Hof Arnhem-Leeuwarden 20 januari 2026 ECLI:NL:GHARL:2026:322

Sterke kwartaalstijging van de grondprijs, vooral door grasland

De gemiddelde agrarische grondprijs kwam in het vierde kwartaal van 2025 uit op 104.700 euro per hectare. Dat is 12,7 procent hoger dan in het derde kwartaal van 2025. Over heel 2025 bedraagt de gemiddelde grondprijs 95.400 euro per hectare. Dat is 11,8 procent hoger dan in 2024.

Dr. Jop Woltjer en dr. Hatem Chouchane,
Wageningen Social & Economic Research

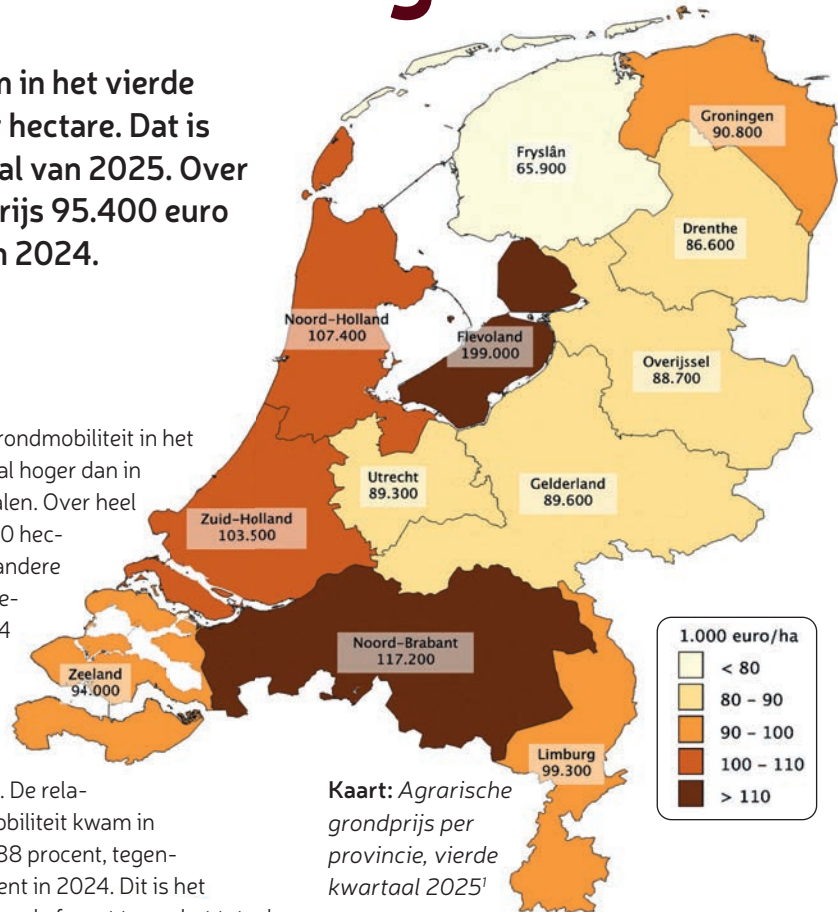
De prijsstijging in het vierde kwartaal is zichtbaar in alle grondsoorten, met de grootste uitschieter bij grasland. De gemiddelde prijs van bouwland is in het vierde kwartaal van 2025 met 8,6 procent gestegen naar 115.700 euro per hectare (figuur). Over heel 2025 ligt de gemiddelde prijs van bouwland op 106.700 euro per hectare, 7,1 procent hoger dan in 2024.

De gemiddelde prijs van grasland is in het vierde kwartaal van 2025 met 17,7 procent toegenomen tot 94.900 euro per hectare. Deze stijging compenseert de daling in het derde kwartaal. Over heel 2025 lag de gemiddelde graslandprijs op 86.400 euro per hectare, 13,7 procent hoger dan in 2024. De gemiddelde prijs van snijmaisland is in het vierde kwartaal van 2025 met 2,4 procent gestegen tot 102.300 euro per hectare. De prijs van dit grondgebruik is niet afzonderlijk in het figuur opgenomen, maar is wel onderdeel van het totaalcijfer van landbouwgrond.

In het vierde kwartaal van 2025 is 12.100 hectare landbouwgrond verhandeld. Dat is bijna 330 hectare (2,8 procent) meer dan in hetzelfde kwartaal van 2024. Zoals gebruikelijk ligt de grondmobiliteit in het vierde kwartaal hoger dan in andere kwartalen. Over heel 2025 is 33.900 hectare grond in andere handen overgegaan. Dat is 7,4 procent meer dan in 2024, toen 31.500 hectare werd overgedragen. De relatieve grondmobiliteit kwam in 2025 uit op 1,88 procent, tegenover 1,76 procent in 2024. Dit is het verhandeld areaal afgezet tegen het totaal areaal landbouwgrond.

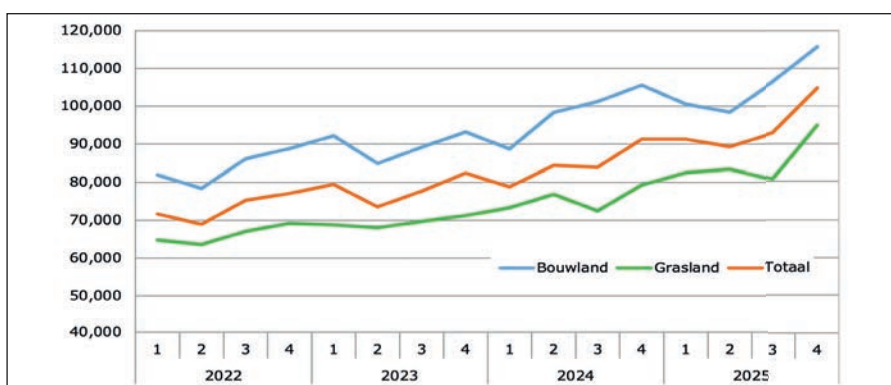
De gemiddelde agrarische grondprijs liep in het vierde kwartaal van 2025 uiteen van 65.900 euro per hectare in Fryslân tot 199.000 euro per hectare in Flevoland (kaart). Daarmee blijft de hoogste provinciale prijs ruim drie keer zo hoog als de laagste, wat de regionale verschillen onderstreep. In de overige provincies lag de grondprijs dicht bij elkaar, tussen 86.600 euro per hectare (Drenthe) en

117.200 euro per hectare (Noord-Brabant). In Noord- en Zuid-Holland lagen de gemiddelde prijzen op respectievelijk 107.400 en 103.500 euro per hectare, terwijl Utrecht uitkwam op 89.300 euro per hectare. De landelijke agrarische grondprijs steeg in het vierde kwartaal met ruim 12 procent. De stijging is op provinciaal niveau meestal minder sterk, of de prijs neemt heel licht af, zoals in Zeeland. Dit verschil hangt samen met de berekeningswijze. De provinciale kwartaalprijs (kaart) is het voortschrijdend gemiddelde over vier kwartalen, terwijl de landelijke kwartaalprijs (figuur) de daadwerkelijke prijs van het kwartaal weergeeft. Het provinciale voortschrijdend gemiddelde loopt daardoor achter op de landelijke

Kaart: Agrarische grondprijs per provincie, vierde kwartaal 2025¹

Figuur: Agrarische grondprijs (euro per hectare) naar gebruik en kwartaal

Bron figuur en kaart:
Kadaster en Wageningen Economic Research

Voetnoot:

¹ Provinciale grondprijzen zijn berekend als voortschrijdend gemiddelde over vier kwartalen (2025Q1 tot en met 2025Q4).

WE REGELEN HET
VOOR U VAN A TOT Z

Door actief rentmeesterschap en een up-to-date contractbeheersysteem heeft u zélf online zicht op uw grond- en pachtzaken.

Wilt u weten wat dit voor u kan betekenen?
Pieter Kerkstra (pkerkstra@ovtr.nl) laat u dit graag zien.

Kerkstraat 54
3291 AM Strijen

078 - 674 94 94
info@ovtr.nl

OVTR.NL

Rentmeester

Van der Hoeven Bosbeheer

Samen sterk voor ons
bos, natuur en landschap

Dagelijks beheer		Beheerplan en -advies
Bleswerk		Houtverkoop & directievoering
Vrijwilligersgroepen		Lezing & excursie
Bosaanplant		Ecologie & monitoring

www.vanderhoevenbosbeheer.nl

info@vanderhoevenbosbeheer.nl | Arnhem

VLNN **Rentmeesters**

Wij kennen
de waarde
van bijzonder
vastgoed

beheer | advies | taxatie | makelaardij

Driebergen 0343 21 40 00
Leur 024 66 33 459
vlnn.nl

Toegewijd partner voor bos,
natuur en landschapsbeheer

- ◆ Beheerplanning & Bosontwikkeling
- ◆ Bosinventarisatie & Monitoring
- ◆ KlimaatSlim bosbeheer
- ◆ Blesse & Houtmeten
- ◆ Boomveiligheidscontrole
- ◆ Flora & Faunachecks
- ◆ Natuurbrandpreventie
- ◆ Beheerkaarten & GIS
- ◆ Remote Sensing & Advanced GIS
- ◆ Houtverkoop & Bosexploitatie
- ◆ Praktijkcursus

*Uw adviseur voor
de beheerpraktijk!*

(0317) 76 90 45

info@borgmanbeheer.nl

borgmanbeheer.nl

“Herstructurering FPG versterkt impact van GPG voor Gelderland”

Christianne Brand, redacteur De Landeigenaar

Welk onderwerp vraagt momenteel uw aandacht en tijd?

“Op dit moment maakt het GPG een transitie door naar een meer projectgeoriënteerde organisatie. Zo kan het GPG meer voor haar leden betekenen. Enerzijds worden contacten opgebouwd bij (semi-) overheden en anderzijds zullen de belangen van de verschillende leden beter kenbaar zijn bij het bestuur en de medewerkers. Daartoe wordt ingezet op het uitvoeren van projecten ten behoeve van haar leden, voornamelijk in het kader van de grote opgaven waar de overheden zich voor gesteld zien, zoals reductie CO₂ en stikstof.”

Gebiedsplan Winterswijk

“Een ander item dat aandacht en tijd vraagt is de totstandkoming van een gebiedsplan voor het buitengebied van Winterswijk. Alhoewel de particuliere grondeigenaren in dat buitengebied al lange tijd overleg voeren, zijn zij nu gepasseerd voor het concept gebiedsplan. Wij willen hen ondersteunen om tot een plan te komen dat breed gedragen wordt. Gelukkig kregen we de mondelinge reactie dat het plan niet ter besluitvorming wordt voorgelegd zonder de input van alle gebiedspartners. Samen met de direct betrokken leden proberen wij onze invloed uit te oefenen om tot een breed gedragen plan te komen.

Ik probeer ons netwerk daarom verder uit te bouwen. Persoonlijk contact is onontbeerlijk. Het praat nou eenmaal veel makkelijker als je al een keer samen bijvoorbeeld door een nieuw waterretentiegebied op een landgoed in de Achterhoek hebt gewandeld.”

Waarom is dat belangrijk voor grondeigenaren?

“Het is belangrijk dat de visie en de belangen van particuliere grondeigenaren bij overheden goed voor het voetlicht worden gebracht, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau.

Onze achterban kent een grote diversiteit. De belangen van verschillende leden zijn soms tegengesteld aan elkaar. Denk aan windmolens of zonneparken. Het ene landgoed wil daar niets van weten, terwijl een ander daar juist een interessant verdienmodel in ziet. Het is aan het GPG om de gemene deler te vinden.”

Foto: Henk Riswick

Hoe gebeurt dat?

“Mijn stelling is dat de belangen van particuliere grondeigenaren zeker voor 80 procent (min of meer) gelijk zijn. Wanneer daar goed inzicht in bestaat, kan er veel gerichter bij overheden over gesproken worden.”

Overleg grondeigenaren Veluwe

“Voor de Veluwe gebeurt dit bijvoorbeeld in het Grondeigenaren Overleg Veluwe (GOV). In dit informele verband is zo'n 95 procent van de grondeigenaren vertegenwoordigd, inclusief de terreinbeherende organisaties en de gemeenten Ede en Apeldoorn. Het GOV heeft inmiddels bij de provincie een volwaardige status als spreekbuis voor de grondeigenaren van de Veluwe en onderling kunnen standpunten en inzichten vooraf gedeeld worden, zodat eenzelfde geluid van alle eigenaren komt.”

Toegevoegde waarde

“Omdat het GPG de taal van de particuliere grondeigenaren spreekt, kunnen wij een nuttige rol spelen in de communicatie. De provincie werkt steeds vaker met gebiedsplannen, waar ook gemeenten en het betreffende waterschap bij betrokken zijn. Daar kan het GPG voor haar leden een belangrijke toegevoegde waarde bieden.

Helaas had GPG te lang te weinig capaciteit aan medewerkers. Daar komt snel verandering in. Volgende maand start een nieuwe senior medewerker. Samen met de aanstaande herstructurering van de FPG zal dit leiden tot meer structuur, onderlinge samenwerking en het delen van kennis en ervaring, en daarmee een versterking zijn van de impact van het GPG voor het buitengebied van Gelderland.”

Naam: Joost

Gransberg

Functie:

“Bestuurder Gelders Particulier Grondbezit (GPG).

In februari de rol van voorzitter overgedragen, waardoor ik nu een toegevoegde waarde kan blijven leveren zonder dat dat te veel ten koste gaat van mijn activiteiten buiten het GPG.

Relatie met

grondbezit: “Mijn echtgenote is eigenaar van een deel van Landgoed Ruurlo. Het kasteel is nu dependance van Museum More. Wij beheren de omliggende grond.”

Christianne Brand, communicatiemanager FPG

Pachtvoorstel lost fundamenteel tekort niet op

De FPG is een werkgroep Grond- en Pachtzaken gestart die de plannen van het landelijke pacht dossier heeft bestudeerd en hierop een visie heeft geformuleerd. Tijdens een webinar op 4 februari jl. zijn leden geïnformeerd over de gevolgen van de pachtvoorstellen van staatssecretaris Rummenie. Leden kregen daarbij de gelegenheid hun input te leveren voor de reactie van de FPG.

Op 8 februari heeft de FPG haar formele reactie ingediend bij het ministerie.

Het nieuwe pachtstelsel moet modern, eenvoudig en toekomstbestendig zijn. Pacht is niet enkel een financieringsinstrument, maar primair ook een sturingsinstrument. Daarom moeten

pachter en verpachter hun rechtsverhouding binnen een globaal wettelijk kader zelf kunnen regelen. Volgens de FPG biedt het wetsvoorstel in zijn huidige vorm onvoldoende oplossingen voor de fundamentele tekortkomingen van het bestaande stelsel en draagt het niet bij aan een grotere bereidheid tot langdurige verpachting.

Zonder substantiële aanpassingen dreigt verdere afname van reguliere pacht en verslechtering van de grondbeschikbaarheid, met name voor jonge boeren.

Met haar voorstellen wil de FPG een constructieve bijdrage leveren aan een toekomstbestendig pachtstelsel dat daadwerkelijk werkt voor landbouw, natuur én boer.

Veel belangstelling voor FPG-webinars over pacht en box 3

De FPG organiseerde de afgelopen periode twee goedbezochte webinars over actuele dossiers die veel impact hebben op particuliere grondeigenaren. In totaal namen ruim 470 leden deel.

Op 4 februari jl. stond het webinar in het teken van de voorgenomen herziening van de pachtwetgeving. Deskundigen Els Harbers (Vangoud Advocaten), Fadyan Pronk (Pacht- en Grondzakencommissie FPG) en Egbert Jaap Mooiweer (Stichting Twickel) lichtten de voorgestelde wijzigingen toe en gingen in op thema's als continuïteit van pacht, bedrijfsmatigheidstoets, AOW-leeftijd en duurzaamheid. De bijeenkomst leverde waardevolle input op voor de lobby van de FPG richting het ministerie van LNV.

In december werden twee webinars georganiseerd over het onderwerp 'Wet werkelijk rendement box 3 en verpachte landbouwgronden'. Ruim 300 leden werden bijgepraat over de gevolgen van het wetsvoorstel Wet werkelijk rendement box 3. André Verduijn (Countus) gaf een toelichting op de voorgenomen overstap naar belastingheffing over werkelijke vermogenswinst en de mogelijke impact daarvan op verpachte landbouwgronden en toekomstige generaties. De landbouwvrijstelling en de finan-

Foto: FPG

ciële consequenties voor grondeigenaren kwamen nadrukkelijk aan bod.

De FPG werkt aan een plan om vaker webinars te organiseren over relevante thema's die spelen binnen het particulier grondbezit.

Highlights

Motie aangenomen over vererving en schenking verpachte landbouwgronden

Tijdens het plenair debat in de Tweede Kamer op 10 februari is een door Stoffer (SGP), Vermeer (BBB) en Grinwis (CU) ingediende motie aangenomen. De motie verzoekt de regering oplossingen te onderzoeken voor fiscale knelpunten bij vererving en schenking van langdurig verpachte landbouwgronden.

Aanleiding is de zorg dat bij overdracht belasting moet worden betaald over papieren waardestijging, zonder dat daarvoor liquide middelen beschikbaar zijn. Dit kan langdurige pachtconstructies onder druk zetten en daarmee de toekomstbestendigheid van de landbouw raken.

De FPG heeft dit knelpunt actief onder de aandacht gebracht bij diverse Kamerfracties; en de input van leden in de twee webinars is verwerkt in een position paper dat aansluit bij de nu aangenomen motie.

Foto: iStock

De regering is verzocht onder meer een (gedeeltelijke) vrijstelling bij vererving en schenking en een belastingverlaging in combinatie met een minimale bezitsperiode te onderzoeken en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk te informeren.

FPG centraal aanspreekpunt toepassing Didam-regels

Met de publicatie van de geactualiseerde Handreiking 2025 'Toepassing Didam-regels in de gemeentelijke gronduitgiftepraktijk' is de FPG voortaan het centrale aanspreekpunt voor vragen, signalen en zorgen over de toepassing van de Didam-regels. De FPG monitort de gemeentelijke gronduitgiftepraktijk nadrukkelijk vanuit het perspectief van particuliere grondeigenaren.

Op basis van het Didam-arrest moeten overheden elke vorm van gronduitgifte zoals verkoop, erfpacht, huur, pacht of opstal, openbaar en kenbaar aanbieden. Hiermee wordt het gelijkheidsbeginsel gewaarborgd.

Wordt grond ter beschikking gesteld zonder openbare aankondiging, dan kan het raadzaam zijn uw interesse schriftelijk kenbaar te maken. Voor FPG-leden is hiervoor een voorbeeldbrief beschikbaar. Daarnaast moedigt de FPG haar leden aan dergelijke situaties te melden via het meldpunt in het Didam-dossier op de FPG-website

Meldpunt Didam-dossier

Oproep nieuwe bestuursleden FPG

De FPG zoekt versterking van haar bestuur en nodigt u van harte uit om geschikte kandidaten voor te dragen, uit uw netwerk of wellicht uzelf. Betrokken bestuurders zijn van groot belang voor de continuïteit en de ontwikkeling van onze vereniging.

Tijdens de extra Algemene Ledenvergadering op 14 april hoopt het bestuur de nieuwe kandidaten te kunnen presenteren.

Twijfelt u nog of wilt u meer informatie over de rol? Neem dan vrijblijvend contact op met Bibian van Rijckevorsel, voorzitter FPG, via fpg@grondbezit.nl.

JPG in de winter

De vereniging Jong Particulier Grondbezit is de jongerentak van de FPG. Zo'n vier keer per jaar organiseren wij activiteiten om te leren over alle aspecten van grondbezit en natuurlijk ook voor de gezelligheid! Zo was er in januari een gezellige winterborrel.

Deze winter kijkt de JPG terug op een geslaagd 2025 met gezellige borrels en leerzame themadagen. Zo waren we in april vorig jaar in Overijssel op landgoed Den Alerdinck II op bezoek bij de familie Van Voorst tot Voorst, en spraken we uitgebreid over het thema Biologische landbouw.

Ook de familie Overesch wist ons te inspireren met hun ervaringen in het overstappen op duurzamere alternatieven op de grond waar zij al vele generaties lang boeren.

In september spraken we in Gelderland over Biodiversiteit op Landgoed Middachten van de familie Zu Ortenburg. Na gehoord te hebben over het 'Wildlife Estates Label' van de European Landowners' Organisation voelden vele JPG'ers zich geïnspireerd om dit thuis verder onder de aandacht te brengen.

Meepraten over toekomst FPG

Dat de volgende generatie landeigenaren vol energie en ideeën zit om bij te dragen aan de toekomst van grondbeheer, was al bekend bij het federatiebestuur. Vandaar ook dat wij uitgenodigd werden om deze winter deel te nemen aan een aantal werkgroepen met federatiegenoten uit het hele land. Op het FPG-kantoor in Ede praatten meerdere JPG'ers mee over de toekomst van de federatie.

Winterborrel

Bij de winterborrel in januari kwamen we bijeen in

De JPG biedt leerzame themadagen. Foto: JPG

Amsterdam om samen het glas te heffen op een gezond en voorspoedig 2026.

Voor onze borrels in de winter en de zomer kiezen we meestal voor een locatie in de Randstad. Daar staat tegenover dat we voor de themadagen juist het hele land doorkruisen.

Nieuwe themadag

De plannen voor onze volgende themadag zijn ook al in de maak, maar liggen nog niet helemaal vast. Waarschijnlijk gaan we in mei wederom naar het mooie Overijssel. Wanneer we dit kunnen bevestigen, delen we alle informatie uiteraard per e-mail en in de whatsapp-groep met onze leden. Wie in de leeftijdscategorie 18 t/m 35 jaar valt, kan zich gerust aanmelden. Inschrijving is gratis en de gezelligheid van onze vereniging is onbetaalbaar!

Tot de volgende keer weer bij de JPG!

Het JPG-bestuur:

- Alanya den Boer
- Florentine van Bouwdijk Bastiaanse
- Louis Hendrix
- Gijs Smits van Oyen
- Odilia van Voorst tot Voorst

Lid worden:

- 18 t/m 35 jaar
- Zo'n vier activiteiten per jaar
- Gratis lidmaatschap; bijdrage per activiteit
- Leden komen uit het hele land
- Updates in de Whatsapp-groep, op Instagram en per e-mail
- Scan de QR-code voor het aanmeldingsformulier

PRODUCTEN EN DIENSTEN

ADVOCATEN, NOTARISSEN EN BELASTINGADVISEURS

Vangoud Advocaten

mr. D.M.H.M. (Dominique) van Dijk
mr. E.H.M. (Els) Harbers
mr. ing. C.F. (Kees) van Helvoirt
mr. H.J.F. (Frans) Clifford
Velperplein 23-25, 6811 AH Arnhem
T: 026-443 5020
www.vangoud.nl

Stomphorst Fiscaal Raadgevers B.V.

Natuurschoonwet / Bedrijfsopvolging /
Fiscaal Advies / Conflictbemiddeling
Contactpersoon: mr. G. (Giel) Stomphorst
Stationsstraat 2A, 6741 DH te Lunteren
T: 0318-230009
E: info@fiscaalraadgevers.nl
www.fiscaalraadgevers.nl / www.nswspecialist.nl

ADVOCATUUR / ARBITRAGE / ADVIES

't Regthuys

- grondverwerving/erfpacht
- onteigening/planschade/nadeelcompensatie
- landgoederen/monumenten/water

mr. I.P.A. van Heijst
Kerklaan 3, 6891 CL Rozendaal (Gld.)
T: 026-3699470
E: vanheijst@tregthuys.nl
www.tregthuys.nl

MEDIATION

Jeroen van Wassenaer, mediator, vergadervoorzitter en bemiddelaar

Landgoedgeschillen en familiebedrijf,
overdracht, Family-governance
LinkedIn: <https://nl.linkedin.com/in/jeroen-van-wassenaer-717967>
Tel.: 0624906091
E: jeroen@vanwassenaer.nl
www.jeroenvanwassenaer.nl

NATUUR- EN BOSBEHEER

Borgman Beheer

Uw toegewijd partner voor uw bos, natuur en landgoed. Voor o.a.:
Landgoedbeheer / Blessen en houtmeten /
Beheerplanning / Bosinventarisatie /
Klimaatlim Bosbeheer / Houtoogstbegeleiding /
Boomveiligheid / Flora en Faunacheck /
Kaartwerk
T: 0317-769045
E: info@borgmanbeheer.nl
www.borgmanbeheer.nl

Van der Hoeven Bosbeheer

Samen sterk voor ons bos, natuur en landschap.
Dagelijks beheer / Beheerplan & -advies /
Bleswerk en dunningspaden / Houtverkoop
& directievoering / Bosaanplant / Begeleiding
vrijwilligersgroepen / Lezing & excursie /
Ecologie & monitoring
T: 06 14630777
E: info@vanderhoevenbosbeheer.nl
www.vanderhoevenbosbeheer.nl

Van Drie Bosbeheer

Vakkennis en praktijkervaring zijn de inzet om u op betrokken wijze van dienst te zijn met:
Bleswerk / Beheeradvies / Bosinventarisatie /
Houtverkoop / Training en coaching
Binnenweg 13A, 7011 BR Gaanderen
T: 06-22212767
E: co@vandriebosbeheer.nl
www.vandriebosbeheer.nl

RENTMEESTERS

Van Eysinga & Oostra c.s.

Postbus 254, 8600 AG Sneek
Hegedyk 9, 8601 ZR Sneek
T: 0515-238700 / F: 0515-238701
E: info@vaneyzinga-oostra.nl
www.vaneyzinga-oostra.nl

Rentmeesters- en Makelaarskantoor Luchtenbelt

De heer G.A. Luchtenbelt
T: 06 54268750
E: info@luchtenbelt.nl
Lid NVM/NVR.
www.luchtenbelt.nl

Rentmeesterskantoor Van Lynden BV

Voor landgoedbeheer en beheer van (landelijk)
vastgoed, advies bij (erf)pachtzaken, aan- en
verkoopbegeleiding
Dorpsstraat 1, 6672 LC Hemmen
T: 0488-451312 / E: info@vanlynden.eu

Noordanus & Partners,

Rentmeesters& Adviseurs BV

Taxaties / Advies en bemiddeling
omgevingsrecht / Planbegeleiding en
exploitaties / Beheer landelijk vastgoed /
Pacht- en erfpacht zaken / Natuurschoonwet /
Makelaardij buitengebied /
Internationaal vastgoed
Kastanjelaan 18 - 6666 AD Heteren
T: 085-4852600
E: info@noordanuspartners.nl
www.noordanuspartners.nl

Overwater Rentmeesterskantoor BV

De heer ing. P. (Pieter) Kerkstra
Kerkstraat 54, 3291 AM Strijen
T: 078-6749494
www.ovtr.nl

Witte Rentmeesters en Makelaars

Burgemeester Vrijlandweg 6
6997 AC Hoog-Keppel
T: 0314-382121
E: info@witterrentmeestersenmakelaars.nl
www.witterrentmeestersenmakelaars.nl

Klement Rentmeesters

Liefde voor monumenten en landgoederen
Landgoed Muyserrick:
Maurick 1 | 5261 NA Vught
Rijksweg 4 | 6271 AE Gulpen
T: 043-3233511
E: info@klement-rentmeesters.nl
www.klement-rentmeesters.nl

VLNN Rentmeesters

beheer / advies / taxatie / makelaardij
Puitsestraat 3 - Leur
024 66 33 459
Heidestein 2a - Driebergen
0343 21 40 00
www.vlenn.nl

Meander

Thuis in veranderend Nederland
grondverwerving / advieswerkzaamheden
schadeloosstelling / taxaties / onteigening
pachtzaken / kabels en leidingen / ecologie
Dorpsstraat 18, 5441 AC Oeffelt
T: 0485-336543
E: oeffelt@meanderbv.nl
www.meanderbv.nl

Fokkens Grondgoed

Voor balans tussen omgeving, kwaliteit en
rendement.
Herbestemming, Gebiedsontwikkeling,
Strategie&Exploitatie, Transacties en Beheer.
Burgemeester Falkenaweg 54,
8442 LE Heerenveen
www.fokkensgrondgoed.nl
info@fokkensgrondgoed.nl

Saltus Rentmeesters

Dokter van Deenweg 162
8025 BM Zwolle
T: 038 - 422 77 69
E: info@saltusrentmeesters.nl
www.saltusrentmeesters.nl

AGRARISCHE MAKELAARS

Doornbosch Clevering Makelaardij

Makelaardij agrarisch onroerend goed.
aan-/verkoop agrarisch onroerend goed / aan-/
verkoop productierechten / taxaties agrarisch
onroerend goed / advisering pacht-/ erfpacht-
zaken / begeleiding onteigeningszaken
Borgweg 15, Uithuizen
Postbus 54, 9980 AB Uithuizen.
T: 0595-432314 / F: 0595-432346
www.doornboschclevering.nl

Drieklomp Makelaars en Rentmeesters

Specialisten in het buitengebied
Bemiddeling bij aan- en verkoop van agra-
risch vastgoed / Taxaties voor financiering,
aankoopbeslissing, boedelscheiding, succes-
sion, belastingdienst, rechtbank / Verkoop van
productierechten / Advisering over grond- en
(erf)pachtzaken, herontwikkeling van agrarisch
vastgoed / Advisering bij onteigeningszaken,
Natuurschoonwet 1928 en landgoederen /
Financiële Dienstverlening (hypotheek, ver-
zekeringen, pensioenen, vermogensadvies)
Voorthuizen - Nunspeet - Zeist - Laren -
Oosterbeek - Gorssel
T: 0342-474000
E: info@drieklomp.nl
www.drieklomp.nl

Rentmeesters en Makelaarskantoor Midden Nederland Makelaars b.v.

Expertise in:
Onteigeningen/Schadeloosstellingen / Woning-
makelaardij (Landelijk en Stedelijk) / Agrarische
Makelaardij / Bedrijfsmakelaardij / Taxaties
RICS/TEGOVA/NVRT/NWWI / Advisering
huur- en pacht / Agrarische productierechten/
bouwrechten / Ruimtelijke ordening / Omge-
vingsvergunning / Hypotheekbemiddeling /
Aangesloten bij: NVM/NVR/LRGD/DOBS
Vestigingen in Barneveld, Voorthuizen, Putten,
Nijkerk, Ermelo en Harderwijk
Kampstraat 32, 3770 AB Barneveld
T: 0342-420966
E: j.ridderhof@mmn.nl
www.mnm.nl

Maashuys Vastgoed en Advies

Aan- en verkoopbemiddeling agrarisch en
landelijk vastgoed / taxaties agrarisch en
landelijk vastgoed / advieswerkzaamheden
herontwikkeling / ecologie / quick scans
Dorpsstraat 18
5441 AC Oeffelt
0485-336549
info@maashuysbv.nl
www.maashuysbv.nl

De rentmeester van nu

De Koninklijke Nederlandse Vereniging van Rentmeesters (NVR) is al ruim 120 jaar dé beroepsorganisatie voor rentmeesters. Voor opdrachtgevers is de NVR een **kwaliteitskeurmerk**. Alleen beëdigde leden mogen zich Rentmeester NVR noemen. De toelatingseisen zijn strikt en het opleidingsniveau is hoog. Een Rentmeester NVR is een zakelijk kundige professional in **landelijk vastgoed en grondzaken**, met een stevige financiële en juridische bagage. Rentmeesters staan als adviseur, taxateur, beheerder en gebiedsontwikkelaar midden in de actuele ruimtelijke opgaven. De rentmeester staat voor vindingrijke oplossingen voor de kwaliteit van de leefomgeving. Integer, met oog voor alle belangen en met **liefde voor het landelijk gebied**.